

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 254, серпень, 2015

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шибанка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *На калиновім мості*
- ❖ *Крамольна ніч (Оповідання)*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології XIII. Обов'язки колективу українців кафедри слов'янських мов*
- ❖ *Мотив подорожі – від давньої української літератури до постмодернізму. Герої-мандрівники в подорожніх нарисах Сергія Жадана*
- ❖ *Майстри сучасної української прози: Іван Яцканин – український письменник Словаччини У ліжку небіжчика (Оповідання)*
- ❖ *Незабутні: Карабуш чи Карабут? Виправдання «Як помер, то ясно, що народився...»*
- ❖ *Спогади з давніх доріг (IV)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

*Редакція «Нашого голосу»
щиро вітає всіх українців
із Днем Незалежності України*

Любіть Україну

*Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.*

*Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.*

*Між братніх народів, мов садом рясним,
сіяє вона над віками...
Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.*

*Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,*

*у квітці, в пташині, в електровогнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячій усмішці, в дівочих очах
і в стягів багрянному шумі...*

*Як та купина, що горить – не згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
і в хмарах отих пурпурових,*

*в грому канонад, що розвіяли в прах
чужинців в зелених мундирах,
в багнетах, що в темі пробивали нам шлях
до весен і світлих, і щирих.*

*Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...
Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Вкраїну!..*

*Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожену хвилину.
Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Вкраїну...*

*Любіть у труді, у коханні, в бою,
як пісню, що лине зорею...
Всім серцем любіть Україну свою –
і вічні ми будемо з нею.*

Володимир СОСЮРА

Микола КОРСЮК

НА КАЛИНОВІМ МОСТІ

Серед загального літературного процесу кінця XIX-го – початку XX ст. – позначеного насамперед ломкою застарілих стильових засобів, період, коли зростає інтелектуалізм та філософська поглибленість творів, в яких часто розв'язуються суто естетичні та філософські проблеми («Сліпець» Лесі Українки, «Ідеї» Ольги Кобилянської, «Інтермеццо» Михайла Коцюбинського), автори, прагнучи до особливих асоціацій та розширення переносного значення слова, літературна творчість Степана Васильченка, здається, ніби пройшла помімо настирливих шукань у способі викладу життєвого матеріалу та бурхливих стильових змін цього суперечливого, але цілісного в своїй внутрішній єдності процесу.

Естетичні пошуки художньої правди тісно пов'язані з виробленням методу, який дозволив би художнику найповніше розкрити новий зміст життя в художньому образі, в характері, а Васильченків тип художнього мислення, на кристалізацію якого вплинула насамперед російська література (Гоголь, Некрасов, Короленко, Толстой), значно відмінний від домінуючого в цей період в українській літературі (що й давало привід різним критичним закидам), в творах письменників якої, за словами Івана Франка, «головна річ людська душа, її стан, її рухи в тих чи інших обставинах, усі ті світла й тіні, які вона кидає на ціле своє оточення, залежно від того, чи вона весела, чи сумна»¹. Такого роду міркування нав'язні, безперечно, посиленою увагою до письменницької манери освоєння і викладу матеріалу, а також стильових ознак змісто-форми творів Степана Васильченка, який формувався як письменник у гарячі часи переджовтневого періоду, коли з своїми творами виступали такі постаті української художньої

Степан Васильченко

думки як Іван Франко та Леся Українка, Михайло Коцюбинський та Ольга Кобилянська, Василь Стефаник та Марко Черемшина.

Та кожний літературний період, а тим більше даний, майже завжди характеризується множинністю голосів, особистих стилів, які в своєрідному співіснуванні допомагають повнішому, всебічному відображенню життєвого матеріалу, зумовлюючи в такий спосіб багатогранність художнього процесу, роблять його комплекснішим і рельєфнішим. Бо, вирізняючи типологічні особливості цього літературного періоду, його тематичні різновидності, не можна не зазначити певну спорідненість Васильченкової творчості із літературою цього часу, домінуючими проблемами людинознавства і ствердження певного людського типу, його поглядів про людину, суспільство і світ, та певного методу, що зумовлюється здебільшого змінами естетичного багатства дійсності, як наслідку переоцінки цінностей у зв'язку із зміною філософської концепції людини, визначення поглядів про смисл і призначення людського життя, про суспільно-моральні цінності епохи, створення певного естетичного ідеалу творця. І в процес, де, взагалі, домінуючим був психологічний метод викладу освоєного письменником матеріалу, із частими імпресіоністичними елементами і посиленням ліричним началом, Степан Васильченко приносить у прозу, в якій на перший ряд виступає соціальний елемент, більш зримий і чіткий демократичний погляд на життя, розуміння суспільних відносин і недвозначну письменницьку позицію, визначаючи в такий спосіб свій письменницький світогляд і літературний процес, якого Васильченко «тільки й мислив, як зброю в своїй боротьбі».

Взагалі маємо в постаті Степана Васильченка

тип письменника, чий художній ідеал, який лежить в основі творчості кожного письменника, окреслився і цілком визначився самим життям, тому в його творах таке часте і наявне власне життя. Адже Васильченко став письменником уже в зрілому віці, маючи чималий життєвий досвід. І сюди його привело саме життя, про що він згодом писав: «Так жити не можна – треба боротись. Та як? За зброю до такої боротьби я вирішив узяти слово»².

Визначаючи в такий спосіб розуміння смислу свого життя, а так само доцільність і призначення свого художнього слова, Степан Васильченко не забарився окреслити свій естетичний ідеал, поетику своїх творів, рамки в яких письменник досліджує художній предмет. «На мою думку, до мене як до письменника, перш за все, при першому знайомстві, очевидно, мусить бути такий підхід: в творчості цього письменника глибоко поєдналися дві стихії: протестант і художник, причому художник, як більш тактовний, більш чуткий, більш розумніший, узяв керівну роль, якою перший поступився добровільно. Чи пролетарське спрямування? Органічно пролетарське, глибоко пролетарське. Письменник відчуває, що він не може бути інакшим і тому іноді дозволяє собі ходити близько заборонених меж для більшого впливу, ефекту. Письменник вважає за необхідне, керуючись художнім чуттям, зрештою органічною любов'ю до свого рідного середовища, малювати його життя не одними сумними фарбами, не гнітить його ними, а давати моменти світлої радості, бадьорості»³. А визначаючи тематичну різноманітність своїх творів, автор у тій самій «Відповіді критику» зазначає: «Село, селянські діти, селянська інтелігенція – для мене ціле море, без міри цікавіше, любіше, ніж скажемо, якийсь анемічний прошарок городської інтелігенції... «всяк кулик...» І цікавіше і потрібніше»⁴.

Взагалі, герої, якими промовляє Васильченко в своїх творах на селянські теми, це «люди з найбідніших бідні, з найтемніших темні», але чесні й добродушні, готові змити кров'ю свого серця чуже горе і недолю, хоч і самі бовтаються в них. Через певну контрастність і згущення красок в поданні характеру і обстановці, в якій діють і живуть персонажі, Васильченко зумів передати тогочасний настрій села, болі і радості

його мешканців. Хроматика Васильченка, хоч і не така багата на нюанси, завжди виступає в творі функціональним, необхідним елементом. Взагалі, колір у Васильченка, як, зрештою, і народна пісня, така часта в новелах та оповіданнях не самою тільки словесною присутністю, текстом, а загальним і настроєм, атмосферою, відчуттям, що народжується при її слуханні, перестають бути декоративними елементами, фоном чи прикрасою, а стають дуже часто самостійною,

Степан Васильченко (в центрі фото, у світлому піджаку) гостюючи у садибі родини Стрекалових

вагомою деталлю певного змісту, здебільшого допоміжного, і дуже часто посилюючої сили, у загальному розгортанні сюжету, настроюючи і нагнітуючи епічність. Чорний колір, наприклад, із оповідання «На чужину» (1913), тематично подібного до «Камінного хреста» В. Стефаника і в якому письменник часто підносить до рівня стефаниківської сили передання трагізму через жести, рухи і емоційну мову старого Жука із єдиним своїм порадником – ясенем, чи болісною розмовою в панському садку між закоханими наймитом і наймичкою, перестає бути простим контрастом білого дня з ніччю, він набуває свого особливого змісту, переростаючи в символ темного безпорадного сільського життя зубожілого селянина-бідняка, горе і злидні якого гонять з рідних місць в Сибір, «туди, де серед диких степів, як кажуть люди, гуляє з хуртовиною мужицька доля».

(Продовження на 6 стор.)

НА КАЛИНОВІМ МОСТІ

(Продовження з 5 стор.)

Прийоми подібного способу викладу матеріалу часто зустрічаються у Васильченкових творах на сільську тематику, які здебільшого мають коротку, побудовану на різких контрастах, форму оповідань-новел. І згадана спорідненість таких творів із літературою цього часу проявляється в поглибленому розумінні Васильченком селянської душі в конкретних історично-соціальних умовах. Письменник змальовує здебільшого картини, які настроюють читача на певне душевне сприйняття. Він до мінімуму зводить етнографічні подробиці, не дає широких описів передісторії героя, а, показуючи відразу його в дії в кількох епізодах, слідує постійно за послідовністю розкриття його характеру, внутрішнього світу. В таких випадках він зближується із М. Коцюбинським та В. Стефаником. Новели Васильченка часто соціально психологічні; важливі соціальні чи етичні питання в них висвітлюються через долю самих героїв, їх переживання. Тут не можна не згадати новелу «Доць» (1912), в якій письменник показує життя наймитської сім'ї на фоні весняного цвітіння природи. Тут теж художня деталь набирає вагомості, контрастність кольорів, тобто світла і тіні, лише підкреслює провідну ідею твору; сильніше забарвлює почуття і настрої. Картина землі залита блискучими, радісними фарбами: «І знову синіє небо, а на йому золоте сонце – сипле і скрізь гарячими блискучими бризками. По шляху. І біжать жваві струмочки – крутяться, підстрибують, танцюють, весело про щось буркочуть. Пишається проти сонця гай, увесь у блискучих краплях, як у дорогому намисті... Тільки трійко дітей під землянкою тьмарили красу зеленого куточка, як три прив'ялі квітки, що їх забули виставити на дощ». Про таке саме становище селянської сім'ї розповідає і включена в цю збірку новела «Мужицький ангел» (1919). Психологія малого Івашка, який не в силі зрозуміти правдиві причини їхньої бідності, розкривається в «діалозі» з намальованим на старій іконі ангелом, а непохитне жадання народжує галюцинації. Певна неусвідомлена абсурдність жесту, і драма, яка повстає із

цього неусвідомлення, ілюзійність доброти і самої доцільності «діалога» лише підкреслює становище, в якому знаходиться малий Івашко. Та взагалі творчості Степана Васильченка притаманний послідовний оптимізм, навіть у такій новелі, як «Відьма» (1913), спорідненій у певній мірі з такими творами, як «Новина» В. Стефаника та «Що записано в книгу життя» М. Коцюбинського, де психологічне джерело трагедійності, передане через сприйняття приречених на страшну смерть дітей, досягає, мабуть, у творчості Васильченка найбільшої своєї потужності. Сама характеристика героїв, які мають в собі дещо звирячого, може, натуралістичного відлуння, але із зовсім відмінним від цього цілеспрямований, тут саме реалістичного, зумовленого самими соціальними умовами, в контрасті з душевною оголеністю дітей, їхньою добротою, набирає потрясаючої сили, підвищеного психологічного ефекту.

Сама дія сприймається на рівні боротьби добра і зла, гуманного і звіринного, розумного і стихійного, на що вказує вже сам початок оповідання: боротьба двох ворогуючих стихій. Обравши персоніфікований спосіб розповіді, характерний легендам і казкам, авторові вдається передати центральну ідею твору переконливо, зворушуюче, із усією трагедійністю ситуації.

Таке саме трагічне звучання переважає і в новелі «Чайка» (1930), хоч не на такому вже темному реєстрі. Соціальна значимість цього твору, що посиляє до «Мати» Горького, її соціальна цілеспрямованість більш відчутні. Дія не переростає в картину спотвореного, а, навпаки, набуває протилежного ефекту, співчуття. Самотня матір, чий образ часто і переростає в новелі в символ, внаслідок удалого застосування Васильченком прийомів виробленого народною уявою материнського образу, шукає своїх синів, порозкиданих несправедливим соціальним ладом по різних містах за свої революційні переконання. Пройшовши нелегку дорогу від сина до сина, матір розкривається перед читачами як волелюбна людина, а пройдений для неї шлях стає в певній мірі символічним. Ідучи від сина до сина, вона приходять до себе,

Пам'ятна дошка на місці школи, в якій працював С. Васильченко в м. Дзержинську

стаючи в кінці твору соратником синівської справи, як шевченківська Марія. В такий спосіб вона знаходить себе, розкривається в своїх вчинках. Це своєрідний шлях сходження до себе, до свідомості, до переконання. І хоча вона лишається самотньою в пустці, твір Васильченка позбавлений песимістичного настрою, навпаки, він пройнятий надією і вірою в світле майбуття.

Таким був естетично-ідейний принцип, з якого виходив Степан Васильченко, коли писав у біографічній повісті «Мій шлях»: «Показуючи життя своїх персонажів, я вважаю за неприродне малювати їх і їхнє життя одними сумними фарбами. І неприродне, і непотрібне, і навіть шкідливе. Я гадаю, що не слід навмисне гасити бадьорість, життєздатність, радість життя, яка мусить бути в усякому житті, навіть у житті сільської голоти».⁵

Своєвищенаведене переконання Васильченка найбільш зримо довів у оповіданні, що вже давно стало хрестоматійним, а саме «Мужицька арифметика» (1910), в якому подані веселі, життєрадісні постаті селян, подібні тим, що побутують у веселих народних розповідях про

кмітливого селянина і дурного пана.

Досі здебільшого велася розмова про твори Степана Васильченка, в центрі яких знаходилася сільська тематика. Зрештою, вся творчість письменника в меншій чи більшій мірі якось причетна до сільського життя, навіть тоді, коли в них героями виступають не самі селяни. Письменник чимало своїх творів присвятив сільському учителю чи сільським дітям, розкриваючи часто вперше своєрідний світ такого героя. А коли згадати, що сам Васильченко тривалий час працював педагогом, це явище повстає цілком закономірним, адже письменник черпає теми для своїх творів із знайомого йому середовища, освоєння такого матеріалу досягає відрадіних результатів.

До речі, Васильченко зазначав: «Взагалі у своїх літературних вправах я не брав далеких абстрактних тем, – теми брав я з того життя, яке мене оточувало і що мене вражало».

Характерно, що перше опубліковане оповідання «Не устоял» (1903), написане російською мовою, а потім перероблене і опубліковане українською під назвою «Антін Вова», було написано на вчительську тематику. Далі цій темі присвячено оповідання «З самого початку» (1911), новела «Вечеря» (1910) і, зрештою, найбільш характерне для цього тематичного циклу оповідання «Над Россю» (1911), в якому вирізняється передусім образ старого вчителя Райка, що мало не сорок років віддав народній освіті, а ще й тепер йому «трапляється по цілому місяцю сорочки на собі білої не мати». Тема вчительства, вдало і широко розроблювана Васильченком, доповнюється в нього ще цілим рядом образів сільського школяра із оповідань «Циганка» (1910), «Волошки» (1911), «Оксана» (1913) тощо.

Подасмо на розсуд читачеві маловідоме, але дуже актуальне оповідання «Крамольна ніч» (Див. с. 8-9).

1 Літературно-науковий вісник, 1904, том XXV, № 2, стор. 81. за Історією Української літератури у восьми томах, «Наукова Думка», Київ, 1968, том. V. с. 100.

2 Степан Васильченко, *Твори в чотирьох томах*, Видавництво АН УРСР, Київ, 1960, том. IV.

3 Степан Васильченко, *«Відповідь критику» за: Матеріали до вивчення історії української літератури*, том. IV, «Радянська Школа», Київ, 1961, с.424.

4 Там же.

5 Степан Васильченко, *Твори в чотирьох томах*, том IV, Видавництво АН УРСР, Київ, 1960, с. 58.

Степан ВАСИЛЬЧЕНКО

КРАМОЛЬНА НІЧ

В лузі під калиною зірка полощеться в криниці: срібні ключі впустила – витягає.

Вийшла мати води брати та й питається зорі:

– Зоре-зорянице! що ти бачиш з високого неба?

– А бачу я в садочку віконце, зачинене, затулене, тільки видно в одну щілинку. Там за книгами великими сидить чарівник, паличками на папері чари мережає – хмурим оком поглядає, важким духом надихає, лихо комось накликає...

– Не поможи ж йому, Боже!..

Андрій Петрович, новий на селі пристав, писав за зеленим столом папери. Писав, черкав, брови хмурив; схилився на руку, глянув у вікно.

А вікно весняна ніч одчинила, мовчки рукою до себе кличе Андрія Петровича, з кімнати манить.

Увірвалася його думка, що плелася на папері, задивився: високо-високо на темному оксамиті цвітуть золоті зорі, а під вікном – жарко дише очеремха, білим цвітом пишається...

Торкнуло щось пристава легесенько в груди – встав і пішов.

Ходить по двору, в садку між квітками, гудзями в темряві виблискуює, роздивляється: біліють хати в селі, в густі тіні сповиті, десь дівчата виводять «верби рясної». І щось лукаве нашіптує Андрієві Петровичу якісь спокусливі слова; так лагідно, ніжно обгортає його, і мружить він очі, осміхається, мимохіть згадує слова: «Вы знаете украинскую ночь? О, вы не знаете укра...»

Зразу спинився, як укопаний.

«Що-що? – визвірився він кудись у повітря. – Я тобі задам «української ночі»!

Перед очима у його немов виріс молодий сільський учитель, як уже довідався він, – мазепинець і сепаратист: українські книжки читає, співає, ще й з червоною стрічкою ходить.

«Ні, брат, мене не зіб'єш ще з пантелику!.. Ніякої української ночі не було, нема й не буде!.. Для всієї матушки Росії одна ніч може бути – російська ніч!.. так-то»...

І, нахмуривши брови, Андрій Петрович заспівав фальшивим тенорком:

*Весело сияет
Месяц над селом,
Белый снег сверкает...*

– Тю на тебе! – зашумів над головою у його молодим листом клен.

– Чи не сказився? – хлиснула його під носом

білим цвітом черешня – трохи не чхнув. Під ногами заворушилась трава. Андрій Петрович засоромився і змовк.

«Можна знайти й іншу, підходящу, – перед кимсь виправдувався він, – ну, хоч би й така»...

За сусідньою клунею на леваді витьохкує соловей, щебече, як словами вимовляє.

Андрій Петрович перебирає в голові російські пісні, пригадає, далі солоденьким голосом заводить:

Сладко пел душа-соловушка...

Зразу здалося, що соловей полетів кудись далеко й захарамаркав щось нерозбірне, сердите, немов з кимсь загризся.

Андрія Петровича трохи це вразило.

«Не хочеш – і не треба! – подумав він. – І плювать».

Пішов у садок, витягся горілиць на лавочці, став дивитись у небо.

«Так-то, голубчику! – почав думати він про вчителя.

– Не довго щебетатимеш – пожену я тебе звідціль так, що безвісти залетиш... І духу твого не буде».

Над головою рясно всипали небо зірки, переблискуються, немов гулянку заводять у прозорому небі.

Андрій Петрович позіхнув, потягнувся й, поволи одбиваючи носком черевика такт, почав декламувати:

*Тиха украинская ночь,
Прозрачно небо, звезды блещут...*

А в голові тим часом снуються слова офіційної бумаги про вчителя до губернатора. Дивиться на зірки й дивується: сміються зірки, аж пирскають, на його підморгують:

– То як, пане приставе? «Тиха украинская ночь»? – передражнюють...

Пристав підскочив, як опарений:

«Що це мені за навождення? Та тут, здається, все кує крамолу, все отруєно одним духом. Так, так... – думав він далі, – тут тобі соловейки, садочки, зірочки, зозульки, – все, здається, тихо та мило, а гляди – десь у затишку гуртом і виплодили мазепинця. Недаром ото звиває тут кубелечко мазепинська крамола. Ні! тут треба добре за них братись! Треба руйнувати, розгонити без усякого жалю!»

І одразу малює йому хтось привабну картину: стоїть серед неба головатий стражник Хома з банькуватими очима, а руки – як довбні. Стоїть серед неба, з мітлою,

великий, як марище, – тінь упала на півнеба; махає мітлою, зірки докупи змітає...

Майнула картина перед очима та й зникла.

А зірки знялися немов ще вище, такі недосяжні, довчні, задумані. Дивляться на його, промовляють:

– Ні, сюди не достанеш... тут вже наша правда. – І бачить Андрій Петрович, що тієї правди ніхто не закряє, не зруйнує.

І чогось тоскно-тоскно стало йому – ніби хто його тяжко вразив.

«Нехай його виженуть, – думалося йому про вчителя, – а він все ж не покориться – буде казати, що він за правду страждає... ніби моя неправда, ніби я не міг би теж постраждати за правду». І так хочеться йому постраждати за свою правду... Лежить, дивиться на небо, думає...

Стуляються очі, розходяться губи, зуби забіліли, подуло з носа, як у порожній глечик...

І мариться Андрієві Петровичу, що він уже постраждав: його скинули з пристава й настановили за стражника. Сидять вони з Хомою у Жида Левка, п'ють по чарці, цибулею закусяють, гомонять; і жаліється він Хомі на свою кривду: «Так-то, товаришу Хомо!.. ти, може, й не повіриш, як мені жилося колись: чай, кофе розпивав, жінка була – така пухка панія, в шовках ходила, по-хранцузькому говорила, на хортоп'яні вальсу вигравала, – всього позбувся – а за що? Бо правду люблю! За вчителішку, за сепер... – от не вимовлю тепер, як їх узивають... за домокрада якогось страждаю!»

– Ой, чи не брешеш ти, Андрію? – не вірить йому Хома. – Бо, скільки живу на світі, не чув, щоб станового за якогось учителішку виганяли. Либонь, тут щось не так.

– Так!.. проклят син буду – так! – б'є себе кулаком у груди Андрій Петрович. – За його страждаю і буду страждати! Хай беруть мене ті сепера... – І одразу – нема Хоми. Де не візьмись сепаратисти – чубаті, шустрі, в сивих шапках, з червоними стрічками, як не вхоплять його за шию.

– Неси швидше головешку! – кричать. Перед самим носом запашіла гаряча головешка. Похололо в грудях у Андрія Петровича, зажмурились очі. Ткнуло гарячим у щоку, поміж усами у губи, аж немов зашкварчало. І приємна, ніжна теплота розлілялася по його тілові, мов після чарки дорогого вина. «Прекрасна смерть праведника», – спадає йому на думку. «Печіть! давить! – ніякі муки не страшні мені!» – гукає він до крамольників.

– Андрюша! Натомився, голубчик, заснув! – обхвативши руками за шию, воркувала над їм кругленька, пухка, як пампушечка, пані приставши і цілувала його в лице. – Вставай, серденько, та підемо спатоньки.

– І піду!.. на смерть піду, бо за правду страждаю! – і, зразу одкинувши голову, грізно заспівав:

Шалійте, шалійте, скажені кату!..

Кинувся од свого голосу, лупає очима: десь далеко миготять холодні зорі, з темряви близько схилилось повненьке лице жінчине, осміхається.

– А хто це зараз співав тут? – хрипко, стурбовано спитав він.

– От тобі й маєш? – регоче жінка. – Та хто ж – сам вигукував зо сну: та ще якоїсь такої... ходім, серце, спати.

Андрій Петрович пролупався, став пригадувати, роздивляється.

А ніч – чорна, блискуча – тихим маршем плывла кудись у золотих зорях, з бунчуками, з булавами, з короговками, вибиває десь за горами в голосні бубни, у срібні сурми радісно сурмить...

– Ні, цього не можна одкладувати далі! – рішуче промовив Андрій Петрович. – Треба зараз же сповістити кого слід. Хай якнайшвидше беруть його звідціль!

– От що, Олюсю! – звернувся він до жінки. – Спати вже швидко не буду. Скажи Марині, хай позачиняє віконниці, – до світа треба написати одну бумагу.

А в лузі під калиною полощеться зірка в криниці, золоті ключі витягає.

Вийшла мати води брати, питається ясної зорі:

– Зоре-зорянице! Що ти бачиш з високою неба?

– Бачу я – на ганочках зібралися хлопці та дівчата до юнака в гості. Не на жарти, не на сміхи – на тиху розмову.

А юнак молодий ясним оком на їх поглядає, легким духом подихає, на щире умовляє.

– Щастя йому, Боже!

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XIII)

Обов'язки колективу українців кафедри слов'янських мов

(Продовження з № 236, 2014 р.)

Українське відділення кафедри слов'янських мов (в склад якої спочатку не входило відділення російської мови; від пару років тому обидві кафедри об'єдналися у Департамент російської і слов'янської філології Факультету іноземних мов та літератур) Бухарестського університету, засноване 1952 р. (поряд з існуючими з 1948-1949 навчального року відділеннями польської, чеської, словацької, болгарської та сербськохорватської мов), як і вищезгадані відділення та інші, на яких викладалися так звані мови «вужчого» використання (турецька, татарська, східні та африканські й інші), зазнало період свого «зростання» і, згодом, період повільного і неухильного «спаду», включно до наших днів, коли йому вже нижче нікуди «падати».

Зростання і спад відбувся в залежності від частих змін в системі вищої освіти. Після Реформи румунської освіти з 1948 р. і приблизно до 1965 р. філологічне навчання було 5-річним і в навчальній програмі кожному предметові передбачалось досить велике число викладових годин, що, розуміється, потребувало і немалого числа викладачів. Граничним моментом висхідної динаміки розвитку бухарестського українського відділення можна б взяти 1964 рік, коли його колектив складався з 8 членів-випускників Чернівецького університету (Костянтин Драпака, засновник відділення), Харківського (Магдалина Куцюк, Микола Павлюк), Київського (Стеліан Ґруя-Яцентюк, Михайло Бодня; Василь Кравченко і Євдокія Боднарюк покинули відділення ще до 1964 р.) та Бухарестського університетів (Іван Ребошапка, Дан Хорія Мазілу). Число викладових годин було настільки великим, що для їхнього покриття керівник відділення (Костянтин Драпака) звертався по допомогу до працівників редакції «Нового віку» Сильвестра Загародного, Василя Білівського й інших.

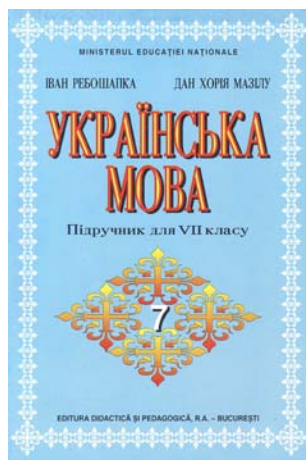
З метою забезпечення робочих місць вузівським випускникам (тодішній лад виявляв і таку турботу!), після 1968 р. заведено подвійну спеціалізацію (мова А+Б, наприклад, українська+румунська чи яка-небудь з мов широкого вжитку), і з числа годин дотодішньої єдиної спеціалізації треба було «відпустити» майже половину годин для другої спеціалізації. А це, і разом з переходом з 5-річного навчання на 4-річне «відбилосся» і на зменшення числа педкадрів. Отож, згодом після 1964 р. колектив українців кафедри слов'янських мов складався з 5 членів (М.Павлюк, Магдалина Куцюк, Стеліан Ґруя, Іван Ребошапка, Дан Хорія Мазілу). Після від'їзду Миколи Павлюка до Канади (де він став викладачем Торонтського університету), з 1974 р. в колективі українців залишилися 4 члени.

Інший тривожний момент в історії бухарестського українського відділення – це 1990 рік. До тоді, тобто 1983 р. Магдалина Куцюк вийшла на пенсію, а Дан Хорія Мазілу 1990 року перейшов на Факультет румунської словесності Бухарестського університету (Facultatea de Litere), і в колективі українців залишилися лише 2 викладачі (Стеліан Ґруя та Іван Ребошапка).

На основі конкурсу, 1992 р. було прийнято на посаду асистента Миколу Корсюка, якого згодом підвищено на посаду лектора і доручено викладати частину курсу *Історії української літератури* і вести практичні заняття з мови.

Але 1996 р. Ґруя покидає Божий світ, і колектив українців надалі складається з двох викладачів.

Найтривожнішим «випробуванням» колективу бухарестських українців був 2005 рік: Микола Корсюк перейшов на основне місце праці у публіцистику, трохи ще викладаючи позаштатно, а Іван Ребошапка виходить на пенсію. Йому надано статус професора консультанта, і він попрацював у цьому «кризисному» стані ще кілька років. Єдиним штатним асистентом в українській «парафії» остався Роман Петрашук, прийнятий між часом на основі конкурсу.

Від кільканадцять років на українському відділенні співпрацює позаштатно Альона Попа, а від пару років добросовісно почала працювати Марія Семенюк. Але це вже інша «сторінка» історії українського відділення, про новопостале становище і здобутки, можливо, писатимуть інші.

Інший факт, який спричинився до вищевказаної інволюції україністичного колективу, це перехід з 2004-2005 р., згідно з Болонською концепцією, на трирічне навчання, а ще через пару років – до набору на славістичних відділеннях раз у три роки (це переважно на українському відділенні, бо нема кому за нього «битися»).

Усі ці зміни катастрофічно відбилися як на рівні викладання, так і на науковій діяльності: постійне зменшення числа викладачів вело до перевантаження тих, що оставалися (їхні викладацькі норми складаючись не з годин для одного предмета, як на великих відділеннях, а з годин для багатьох предметів), а це – до зникнення осмотичного змагання і постійного звукування «поля» наукової й іншого виду діяльності.

Основним і найпершим обов'язком педкадрів україністичного колективу (як, відповідно, всіх інших філологічного факультету) було викладання предметів по спеціальності: *Сучасна українська мова* (фонетика, фонологія, морфологія, синтаксис, лексикологія та лексикографія), *Історична граматики*, *Історія української літературної мови*, *Українська діалектологія*; *Українська народна творчість*, *Історія української літератури*; *Практичні заняття з мови* (граматичні управи, переклади, ретроверсії, конверсації, інтерпретації текстів, складання творів, відгуків, рецензій тощо), *Методика*

до наукового дослідження та *Історія і географія України*. Пізніше було уведено цікавий і корисний курс – *Культура і цивілізація українського народу*. Це були так звані магістральні курси. Окрім них, у навчальній програмі передбачалися і спецкурси, темами яких викладачі намагалися розширювати профілеві кругозір студентів і ознайомлення їх з недосліджуваними чи менше досліджуваними аспектами у Румунії. Темами спецкурсів з мови були

українські говірки Румунії, румунсько-українські мовні інтерференції, мова того чи іншого письменника і ін. У спецкурсах з народної творчості вивчалися питання фольклору українських поселень Румунії, питання методики фольклористичних польових обстежень та румунсько-українських фольклорних взаємозв'язків та взаємозапочинень. Об'єктами спецкурсів з літератури були румунсько-українські літературні зв'язки, поглиблені монографічні вивчення видатних українських письменників (Т.Шевченко, І.Франко і ін.), пізніше – розгляд певних течій в українській літературі (імпресіонізм, експресіонізм, наприклад).

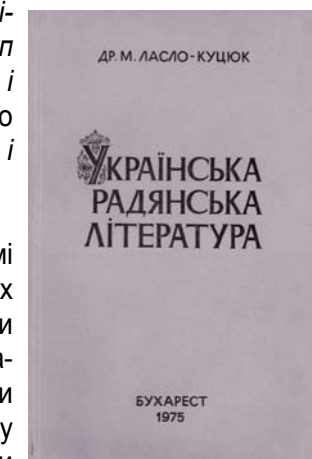
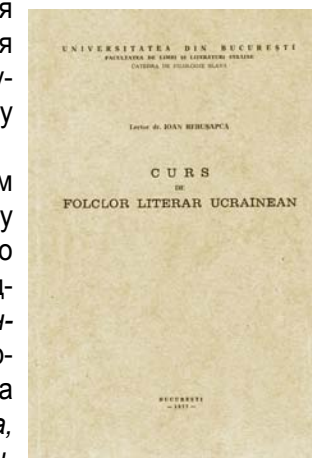
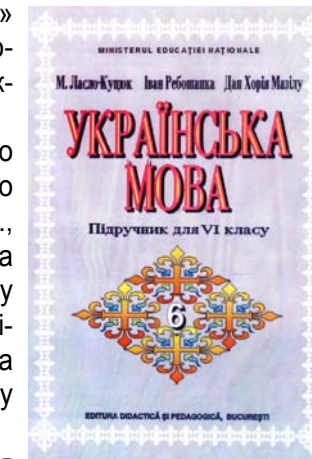
Настільки багата «палітра» викладових дисциплін (зараз, в основному, оставалися курси з мови та літератури і дечого іншого) у періоді, коли україністичний колектив був багаточисельним, сприяла створенню зразкової робочої атмосфери, взаємообміну і взаємозбагаченню досвідом, думками і практичними заходами, словом, професійно-викладацькому і науковому зростанні членів колективу. У цій атмосфері україністичного колективу і його постійним «діалогом» з рештою славістичних колективів кафедри слов'янських мов, з кафедрою російської мови та з іншими кафедрами факультету, а то і з профілевими інститутами (мови, літератури, фольклору, історії) Академії Румунії, «зародилися» і задуми майбутніх докторських дисертацій, бо крім Миколи Павлюка, який повернувся з Харківського університету з науковим званням, решта молодих тоді членів колективу (крім старшого К.Драпаки), повинна була, перефразовуючи Тичину, «і діяти (тобто викладати), і зростати» по-науковому.

Як правило, члени колективу самі складали навчальні програми і відповідні кожному предметові навчальні посібники.

Примітним є той факт, що колектив бухарестських університетських українців спромігся видати перший у Румунії (і рідкісний на той час у світі) підручник для викладання *української мови як іноземної*.

Положення, концепції, методи і способи викладання україністичних предметів у Бухарестському університеті – це вже окреме питання.

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

МОТИВ ПОДОРОЖІ – ВІД ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ПОСТМОДЕРНІЗМУ

VII. ГЕРОЇ-МАНДРІВНИКИ В ПОДОРОЖНІХ НАРИСАХ СЕРГІЯ ЖАДАНА

В минулому й теперішньому часі, між минулим і теперішнім, мандрують-кружляють і герої роману Сергія Жадана *Anarchy in the Ukr*, які намагаються знайти вихід з колооберту помилок та катастроф української історії...

«...якщо цей потяг не зійде з колії і ми всі не загинемо під його уламками, я встану і спробую рухатись далі; спробую повернутись до міста, в якому я виріс і до якого я намагаюсь останнім часом зайвий раз не потикатись, спробую доїхати до своїх друзів, які на мене десь там чекають; що я зовсім не маю на меті щось заново для себе відкрити, просто буду пересідати з потяга на потяг, з автобуса в автобус, міняючи маршрути і купуючи квитки, зупиняючись час від часу лише для того, аби вкотре пересвідчитись, що нічого не змінилось, все так, як було раніше, як було завжди, як і має бути; що нічого й не могло змінитись, якщо не змінився ти сам. І що ось у цьому справді варто переконатись. Я не міг розповісти як слід, куди саме я їхав, вона б не зрозуміла, тому що там, де для неї зупинявся потяг, для мене зупинявся час...»

Головний герой, від імені якого ведеться оповідь, є майже точним відображенням самого автора в задзеркаллі свого твору, тому і подорож ця претендує на те, щоб бути відтвореною не тільки в уяві читача, а й – гіпотетично – у реальності. Тобто є ілюзія того, «що можна хоч завтра відтворити самому цю подорож – узяти квиток із Харкова до Сватового на поїзд, указаний автором, і далі розгортати свою подорож степами й містами за вказаним у книжці маршрутом».

Це повинна б бути «ідейна» подорож – наратор, який є в той самий час і головним персонажем (персонаж Сергій Жадан), вважає себе сучасним анархістом, і має намір «проїхатись місцями найбільш активної діяльності українських анархо-комуністів і спробувати потім про це щось написати».

Втім, – як це зазначає у своїй статті Євген Поветкін, – автор сам не вірить в те, що стане щось писати. «Суть їх взаємостосунків – Сергія-

автора й Сергія-героя – виражено угодою, в якій перший сприймає й описує другого таким, як він є, а натомість герой погоджується допускати присутність у собі автора».

Сергій Жадан подає слідуочу формулу:

«Близько року тому, в якомусь інтерв'ю я сказав, що хочу написати книгу про анархізм. Тепер вже не пригадую, чому саме я так сказав, жодного бажання писати книгу про анархізм у мене на той час не було, ну та це ще не причина, аби не писати. Зрештою, має ж хтось писати й про це, то чому б і не я. Наміри мої були прості й зрозумілі – проїхатись місцями найбільш активної діяльності українських анархо-комуністів і спробувати потім про це щось написати».

Отже, мотивація того, чому Сергій, взявши посвідчення журналіста і домовившись зі своїм другом Льошкою, що він поїде з ним і буде все фотографувати, вирушили тягатися «безкінечними соняшниковими полями», «поганими автодорогами із зариганими придорожніми зупинками», інколи чекаючи всю ніч «на холодному безлюдному вокзалі ранішню електричку», «сонними містечками з пам'ятниками радянського часу», «незатишними вулицями, де життя, здається, тільки й збереглося на напіврозвалених холодних вокзалах».

У мандри герої відправилися не для розваги та пиятики – хоч, як зізнається наратор, не втрачали жодної нагоди на це:

«Ось і ми сидимо й п'ємо до ночі, і намагаємось про щось говорити, мовляв, здорово все виходить, здорово, що ми приїхали, хоча насправді нічого не здорово і всі ці рештки комун у степах і набитий кістками чорнозем вганяють у легкий ступор, так що лишається пити далі і говорити про погоду, засинаючи під час розмови. (...) А за самогоном зовсім не обов'язково їхати аж так далеко, самогон, наприклад, і в Донецьку можна було купити, і в Харкові, але ж справа не в цьому, тому доводиться просто сидіти в розбитому лазі, на задньому сидінні, спостерігаючи, як дощова погода змінюється сонячною, ранкове повітря

– пообіднім, Донецька область – Запорізькою».

Мандрівники, герої роману, не подорожують з туристичною метою, бо, як зізнається наратор, він ніколи в житті не любив туристів, вони йому здавалися занадто голосними і метушливими, завжди приносили із собою відчуття штучності, минулості. «Вони з'являються в своїх шортах і панاماх, з кодаками на бойовому взводі і ти відразу ж відчуваєш себе зайвим». Туристи це відчувають, а головне їм «потрібні зовнішні знаки історії», раді б побачити на кожному будинку пам'ятні барельєфи, і щоб за кожним рогом «відкривались види місць, описаних у їхніх непутящих буклетах». Туристи ніколи не звертають уваги на речі прості й невибагливі, «на стіни будинків, скажімо, побиті віспою кулеметного обстрілу» чи «на старі присадкуваті явори в глибині парку, з яких, припустімо, могли звисати вороги трудового народу», вони не розуміють ні тиші вулиць, «оглушених свого часу переміщенням армій, контужених канонадами й переможними салютами», вони фотографують фасади, не розуміючи, що куди цікавіше фотографувати порожнечу, «особливо якщо в цій порожнечі велись напружені бої з перемінним успіхом».

До таких містечок, якими подорожують Жаданові мандрівники, туристи зазвичай не приїжджають, а якщо приїжджають, «програма їхня суха й коротка» – сфотографуватись біля барельєфа Махна на будинку колишнього штабу повстанської армії, спробувати зайти в його хату та до музею і покрутитись біля бутафорської тачанки.

Герої мандрують Східною Україною, аби побачити й самим відчути усе замовчане й стерте з історичної пам'яті. «Власне, їхня поїздка – це внутрішній бунт проти східноукраїнського відфільтрованого радянською пропагандою минулого». Їхня подорож – це протест проти збоченої історичної пам'яті, образа за те, що багато з представників старшого покоління, особливо з тих, хто мав цю історичну пам'ять берегти й передати наступному поколінню, свідомо робили зі своїх нащадків «лохів», які просто не знають, чому

вірити й хто вони є.

Насправді в Східній Україні відбувалось багато величних і трагічних подій. Але згадки про ці події безперестанку нищить порожнеча, заступає їх собою і в душах, і, так би мовити, в ландшафті.

На фото, між іншим, можна побачити, що порожнеча – це не «чистий аркуш» або «відсутність чогось», це щось таке, що заповнює простір якимись стінами з іржавими, колись червоними, прапорцями, пам'ятниками з гіпсовими вазами й масонськими формулюваннями – «Вічна слава героям революції – каменярям нового світу», схолопими елеваторами й ще якимось подібним

до того мотлохом. В голову також намагається пролізти порожнеча, яка набуває, наприклад, вигляду «ідеологічно витриманої пурги про встановлення радянської влади й сільськогосподарські успіхи регіону за часів незалежності», або вже згаданих вище розповідей про нібито жорстокі бої на підступах до Старобільська, словом, яскравої і простої «картинки» (в тому сенсі, в якому говорять телевізійники про «картинку» в кадрі), покликаної показати «правильне» минуле.

1 Сергій Жадан, *Anarchy in the Ukr*, http://royallib.com/read/gadan_sergy/Anarchy_in_the_UKR.html#0, (консультовано 21. 03. 2015).

2 Євген Поветкін, *Анархія вже десь поруч*, http://kut.org.ua/books_a0066.php, (консультовано 23. 03. 2015).

3 Ibidem.

4 Сергій Жадан, *op. cit.*

5 Ibidem.

6 Євген Поветкін, *op. cit.*

7 Ibidem.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОБРАЗ КОЗАКА-УКРАЇНЦЯ В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

(Імагологічні студії)

(Продовження з № 253)

Образ Тимофія Хмельницького в романі Ельвіри Богдан «Домніца Руксандра»

Якраз коли молдавський господар радів через здобуту перемогу над військом Стефана Георгія, яке було знищене, дізнався, що на допомогу його супротивнику прибули відпочилі війська з новими силами не тільки Ракоці, а також і польського короля Яна Казимира!

Ця несподівана зміна з боку польського короля щодо Васіле Лупу завдячувалася майстерно виплетеним інтригам князя Вишневецького, вічно закоханого в Руксандру, дочку молдавського господаря, в якому оселилася божевільна надія, що, якщо йому вдасться вбити в бою Тимофія Хмельницького, то, зіставшись вдовою, Руксандра стане, безперечно, його дружиною! Він кохав її з такою пристрасстю, яка запаморочувала його здоровий глузд.

Багато інтриг довелося плести князеві, поки переконав короля Яна Казимира вирушити з польськими військами проти господаря Молдавії.

Врешті йому це вдалось, і він навіть став командиром польських військ у війні проти Васіле Лупу та Тимофія Хмельницького.

Таким чином, коли Васіле Лупу відступив зі своїм військом в глибини лісів, Тимош зі своїми козаками, щоб не опинитись в оточенні ворогів, були змушені відступити поза мури сучавського замку, чекаючи з великим довір'ям, що прийде їм на допомогу зі своїм військом його батько Богдан Хмельницький.

Тут, в сучавському замку, знаходилася і дружина Васіле Лупу Катерина разом зі своїм дванадцятирічним сином Стефеніцею. Але ніхто з них не турбувався, бо в замку було досить харчів, а солідні мури могли протистояти будь-яким подальшим нападам. Молдавським воїнам разом з Тимошевими козаками вдавалось успішно відбивати шалені, дикі, руйнівні напади польських військ, якими керував сам князь Вишневецький.

Хоч кулі падали, мов дощ, але вони не були встані налякати ні молдавських воїнів, ні козаків Тимофія Хмельницького! Вони безстрашно продовжували обороняти мури замку.

Три з половиною місяці тривала облога, а шанс на перемогу не появлявся ні в одних, ні в інших.

Але на допомогу польським загарбникам надійшло 6000 відпочилих угорських воїнів під командою Яноша Кеменя та 600 німецьких воїнів з чотирма гарматами. Довідавшись про таку сильну допомогу, Георгіе Стефан насмілився отаборитись зі своїм військом прямо перед сучавським замком.

І тоді почали всі вороги стріляти з гармат в замок, але сучавські мури були непохитними. Молдовани разом з Тимошем та його козаками демонстрували справжні чудеса хоробрості.

Сам літописець Мірон Костін пише, що «...борились, мов леви, як молдовани, так і Тимошеві козаки. І хоча в даний час в них вже не було їжі, їм доводилось пекти та їсти шкіру з мертвих коней, постолы та різне коріння, а коли голод дуже докучував, козаки виходили поза мури замку, саме там, де гармати били найсильніше, бо така в них натура».

У ніч 16 грудня 1653 трьом польським військовополоненим вдалось втекти до польського табору, вони доповіли князеві Вишневецькому з великою точністю місце, в якому завжди сидів Тимош. Князь без зволікання дав наказ, щоб всі гармати направили на указане йому місце. Тимош, який не очікував нападу, знаходився саме в тому місці, бо то місце було його командним пунктом, був важко поранений в голову та ногу. Ці рани інфікувались, а через чотири дні Тимош помер у страшних муках болю.

Кілька днів Катерина приховувала перед козаками смерть Тимофія, але ці почали погрожувати, що складуть зброю і відкриють ворота замку, тому що вони воюють тільки заради Тимофія! А якщо Тимоша нема в живих, то вони не мають ніякої причини воювати далі.

Але козаки зісталися охороняти Катерину і після того, як вона повідомила їх, що Тимош помер. Та через деякий час, все за її наполяганням, козаки відкривають ворота сучавського замку і, засмучені та пригнічені, повертаються додому, в Україну, везучи

з собою забальзоване тіло дорогого їм Тимофія Хмельницького.

Після того як перейшли через річку Прут, зустрілися з Богданом Хмельницьким, який на чолі великого козацького війська йшов на допомогу синові. Якщо Катерина зачекала б ще два дні, зовсім інакший кінець мала б ця війна! Георгіе Стефан не став би переможцем, і хід історії був би зовсім іншим.

І так 22 жовтня 1654 року тіло Тимофія привезли до Чигирину. Вбита горем Руксандра вирішила назавжди зберегти пам'ять про дорогого мужа, глибоко закарбовану в її вдовиному серці аж до кінця своїх днів!

Хвороба не дала їй бачити його мертвим.

Богдан Хмельницький, бажаючи принести невелике полегшення її змученій та спустошеній душі, подарував їй рашківський замок.

Хоча Руксандра відмовилась приймати гостей, її славнозвісна краса привела багато нових женихів. Певна річ, поміж першими з'явився найзапекліший з них князь Вишневецький. А також і племінник Міхая Хороброго, господаря Волощини, син Петрашка Воде та домни Анкуци. До кінця Руксандра наказала, щоб не приймали жодного жениха, ані їхніх послів, звідкіля б вони не приходили.

Через п'ять років її рідня, яка знаходилася в Константинополі, запросила до себе, щоб жити разом. Руксандра відповіла батькові коротким, але надто жорстоким листом:

Навіщо мені жити поруч того, який вбив моє щастя ради марнославної влади. Моє місце тут, на батьківщині мого милого мужа, зрадницьки вбитого злими ворогами та жорстокістю мого гордого батька. Уявіть собі, що я померла, і забудьте мене!..

В 1659 році син Васіле Лупу Стефеніце, хоча йому було тільки 17 років, став господарем Молдавії. Хоча був надто молодим, але страждання, через які пройшов, зробили його зрілим, і з Стефеніцею молодого він став Стефеніцею Мудрим...

...господарювати в Молдавії в той час було великим нещастям, бо на надто молодого господаря Стефеніцу нападали війною то Константін Шербан, новий господар Мунтенії, який сів на трон після Матея Басараба, то татари, то паша із Сілістри. Через важкі випробування перейшов молдавський народ, бо страшний голод та чума настали теж під час господарювання Стефеніцею Воде. Хоча не винен в горі та бідах, які спіткали Молдавію під час його господарювання, – розповідає літописець,

– оцей господар залишився в історії під назвою «Папуре Воде».⁴

Його назвали «Папуре Воде» через великий голод, який настав в Молдавії, коли люди були змушені їсти різне коріння та очерет.

Через два роки після того, як Стефеніце став господарем Молдавії, в Константинополі помер його батько.⁵

Стефеніце Воде думав, що його сестра не повертається до Молдавії через те, що її не пускають козаки, і оточив військами Рашків, але ніяк не зміг захопити добре укріплений замок.

Стефеніцу Воде дуже здивувало те, що його сестру ніхто не тримав силою, а вона вирішила добровільно залишитися в рашківському замку.

Після смерті рідні її чоловіка Тимофія, коли в Молдавії вже помер і її брат Стефеніце, Руксандра повертається до маєтку Делень, що поблизу Ботошанів, який успадкувала від своєї матері. Оселившись тут, вона прожила двадцять шість років. Через тридцять чотири роки після смерті її мужа Тимофія, коли Руксандра була вже стара, п'ятдесятивосьмирічна жінка, в 1687 році польський король Собеський, воюючи з турками, пройшов Молдавією, спалюючи і знищуючи все на своєму шляху...

Перелякана, домна Руксандра, взявши з собою всі дорогі речі, втекла і заховалася в фортеці Нямц, де, закривши за собою ворота, чекала, щоб минуло горе.

Але у фортеці не було кому її захистити, не мала жодної охорони, як іншим разом. Що трапилось з нею, довідуємось з того, що написав літописець Некулче: «кілька розсіяних ляхів у пошуках здобичі, зайшли у фортецю і страшно мучили та катували Руксандру, вимагаючи від неї її коштовності. Але в неї не було тільки 19 000 тисяч золотих, яких віддала їм.

Тоді ті нелюди на порозі відтяли сокирою її голову.

Стільки відомо про страшний кінець Руксандри.

Але ходили і чутки, що ті ляхи були підплатені князем Вишневецьким, який почав страшно ненавидіти Руксандру і хотів помститися за те, що вона відмовляла йому стільки разів. Тільки так можна пояснити, чому ляхи відтяли голову старій безсилій жінці після того, як відібрали від неї все.

(Далі буде).

¹Elvira Bogdan, *Domnița Ruxandra*, Editura Ion Creangă, 1988, pp. 141-142.

²Pp. 143-144.

³P. 159.

⁴Папуре – очерет.

⁵P. 166.

⁶P.170.

Незабутні · Незабутні · Незабутні · Незабутні · Незабутні

Михайло МИХАЙЛЮК

КАРАБУШ ЧИ КАРАБУТ?

Юрій Лукан, якого, за його ж признанням, я «засудив на страшні муки», бо «під'юдив» взятися за перо, вихваляючи його дар оповідача у колі друзів, звісно, не без чарки, «стогнав» над своїми романами, особливо над першим – «Терези».

Орудував він «пером» гейби кайлом, вдовбуючи з глиб мови потрібні слова і складаючи їх до купи – у речення і фрази, а їх в оповідь. Бо одне було розказувати вслякі небиліці і трафунки з Грецького, себто з рідного буковинського села, з сусідніх сіл Марицеї чи Гатни, коли у голові приємно шуміло від випитої горівки, коли товариство весело реготало і собі докидало перчене слово, а зовсім інше стелити їх на папері з думкою, що воно стане друком і читатимуть написане «паном професором» бувші учні, знайомі, односельчани.

Тому Юрій Лукан, «вимучуючи кожне слово», прикладаючи одне до одного, а потім віддаючи написані сторінки на мій критичний осуд, присікався до кожної моєї виправки: а чому воно має бути інакше, а не так, як написав я? – недовірили переживав кожний огріх, мовний або стилістичний.

Почерк у Юрія був крупний, виразний, немовби писав він не на білому аркуші паперу, а крейдою по чорній дошці у класі, аби видно й зрозуміло було і для учня з останньої парти.

Все було б гаразд, якби Юрій Лукан не виводив букву «ш» точнісінько, як і «т». У звичайних словах я їх не плував, але прізвище одного персонажа я таки «спотворив»: перехрестив багатія Карабуша на Карабута, і так воно появилось у романі.

Зміна кінцевого приголосного була ненавмисна, але Юрій Лукан розцінив це як незадоволене втручання у «зміст» роману. Мовляв, той Карабуш (хрущ у перекладі на

українську) персонаж реальний, він був відомим багатієм в околицях, де локалізовано дію роману, під цим прізвищем його запам'ятали люди, і все описане відбулося саме так. А я перекрутив «історичну дійсність».

Даремно переконував я автора в тому, що не мав ні найменшого наміру (ні як чорне під нігтем!) щось «перекручувати», що, зрештою, Карабут звучить краще, аніж Карабуш, своєю загадковістю і тому подібне.

Та впертого Юрія годі було переконати. Раз він описує реальні події, то й імена мусять бути реальними, а не вигаданими.

Пояснюю автору «Терезів», що у прозі письменник, виходячи з якогось реального факту (події), не відтворює дійсності, а творить силою уяви художню дійсність, що відомий німецький філософ Кант назвав літературу «найвірогіднішою брехнею», що без домислу писати романи неможливо. А тут одне тьфу – Карабуш став Карабутом.

Юрій нібито підтакує, але все одно не попускає свого: Карабуш мусів залишитися Карабушом...

ВИПРАВДАННЯ

Наш недалекий сусід, на відстані кількох хат, професор історії Іван Кирстюк походив з Вашківців (за самоназвою Ласкуци) – села над Серетом на границі з Україною. Не був багачького роду, але вивчився на професора у Чернівцях, нажив маєтності і шани, знався з серетським панством, хоч не цурався і простоліуду, вітався першим з мужиком, знімаючи капелюха, чи хочби торкаючись двома пальцями його криси.

У Вашківцях чи на присілку Пиржолівка мав брата, простого господаря-селянина. Брат братом, але не ходили один до одного у гості, хіба стрічалися у вівторок, коли у Сереті був ярмарок, чи, може, деінде – цього не знаю.

Та одного дня я, учень Серетського українського ліцею, наздоганяю пана професора, який вертався зі школи додому, себто до своєї хати на Руснаках – сільського передмістя Серету. Я чемно привітався, пан професор звертався до

Незабутні · Незабутні · Незабутні · Незабутні · Незабутні

мене на ви, як і до всіх учнів-старшокласників, бо ж був церемонний у поведінці, тож ідемо собі, бо нам по дорозі.

Поблизу торговиці зустрічаємо підстаркуватого чоловіка, убого вдягненого, трішки згорбленого, посивілого, зарослого бородою (як правило, селянин брив бороду раз на тиждень – у суботу чи неділю, перед тим як іти до церкви).

Пан професор стає з ним на бесіду і каже мені, що то його брат. Справді, за рисами обличчя вони були схожі між собою, але один – пан, а інший – мужик, і, так би мовити, соціальна нерівність між ними вгадувалася з їхньої бесіди: пан професор звертався до брата «пане» насмішкливо-поблажливо, а той відповідав сумирно і наче винувано.

Пояснюю, що подався до міста солі і сірників купити, прямо з поля, не мав часу забігти додому і перебратися, тобто переодягнутися у чисте.

Тут до нас підходить панок, службовець примарії і здивовано обзирає мужика, тому пан професор вважає за належне пояснити:

«Це мій брат, та не дивуйтеся, що він такий (тобто неохайний). Зате має файних хлопців – «учені» обидва.

«ЯК ПОМЕР, ТО ЯСНО, ЩО НАРОДИВСЯ...»

Мій професор історії Хризант Яцикевич, про якого я вже писав (див. «Заглухий дзвін»), не тільки знав дванадцять мов, не тільки був доктором історичних наук, захистивши дисертацію на тему відносин українського козацтва з Молдавським князівством. До речі копія цієї дисертації – румунською і німецькою мовами – знаходиться у мене і маю намір

перекласти її українською та надрукувати. Це станеться, мабуть, у наступні два роки, бо то робота нелегка.

Отже, пан професор був не тільки поліглотом й ерудитом, він був іще наділений гострим влучним словом і гумором, так званім «англійським». Це, мабуть, тому, що такий

гумор насамперед «еліптичний», себто небагатослівний, зате дуже дотепний і прицільний.

Не раз я був свідком дотепності пана професора Хризантина Яцикевича. Приміром, пригадався такий трафунок.

Приходить пан професор до мого тата Ілька муляра і каже, що хоче купити кам'яного хреста роботи його рук, аби поставити на могилі свого покійного брата Данила.

Розглядає хрести і вибирає не найменший і найдешевший, але й не найбільший і найдорожчий, вибирає середній за величиною і ціною. Ще хоче, аби Михайлик, себто я, його учень, вирізьбив на хресті по-українськи ім'я і рік смерті небіжчика. Напис має бути такий: Данило Яцикевич, хрестик, 1973.

Тато зауважує, що годилось би спочатку: «Тут спочиває...» і вирізьбити зірочку з роком народження.

«Пусте, пане Ільку» – заперечливо відмахується рукою професор. «Якщо помер, то ясно, що народився!» – і розреготався з власного дотепу, дав татові завдаток і пішов собі, бо страх не любив «пустослів'я».

МАЙСТРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ

ІВАН ЯЦКАНИН –
УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК СЛОВАЧЧИНИ

Хоча і народився Іван Яцканін 28 серпня 1950 року в селі Ряшів Бардіївського округу в Словаччині, хоча і проживає в Словаччині, де очолює Спілку українських письменників, редагує журнали «Дукля» і «Веселка», його весь світ знає, як українського письменника, бо ж він живе «у тій частині цієї держави, де споконвіку жили і живуть українці».

Іван Яцканін закінчив педагогічний факультет Кошицького університету ім. П. Й. Шафарика, перекладає зі словацької, чеської та польської мов. На словацькому радіо веде передачу, присвячену

українській літературі. Іван Яцканін часто відвідує Україну, бере участь в численних літературних заходах і є автором книжок прози «Місце проживання» (1987), «Наталка вже не плаче» (1988), «Усе залишиш» (1990), «Тіні й шрами» (1994), «Втеча» (1995), «Дерева́ний смуток» (1997), «...як збиті пси» (1998), «Вернісаж» (2000), «Ангел над містом» (2001), «В усьому винні чоловіки» (2004), «Чарівний рюкзак» (2006), «Чорний ящик зрілої дами» (2009), «Втеча без вороття» (2010), «Пора вузьких вулиць» (2013).

Лауреат літературних премій імені Івана Франка (Словаччина), Григорія Сковороди, Дмитра Нитченка, Олени Пчілки, Міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя (колишня премія «Тріумф»), Міжнародної літературної премії імені Івана Кошелівця. Нагороджений Указом Президента України орденом «За заслуги» III ступеня.

«Я багато читав, чимало прочитав. Але коли почав писати, то намагався бути самим собою.

Не хотів потрапляти під чийсь вплив. Дуже захоплювався творами Вільяма Фолкнера, але знав, що ніколи не буду писати так, як американський письменник. Мій творчий шлях визначали природа та люди довкола мене», – говорить про себе Іван Яцканін, а про свій творчий процес зізнається: «Щоб писалося, треба працювати. «Прив'язувати» себе ланцюгом до столу, таким, як ото телят прив'язують. Кожен мій твір збудований на конкретній події чи людині. Чому я так роблю? Якби людина чи історія були цілком вигадані, це розсипалося б, як пісок. То потім уже можу перевернути все на свій лад, яким сам це бачу. Коли вийшла моя перша збірка оповідань, багато односельців упізнали себе. І почали сваритися, щоправда, вже не зі мною, бо мене тоді в селі не було, а з батьками. Приміром, в одного дядька в оповіданні були жовті зуби, бо він забагато курив, а в житті – ні. От він і почав доводити, що це неправда. А ще мені деколи дорікають, що сумно пишу. Але справді того щастя на нашій горбатій землі – якась жменька».

Роман Кухарук пише про українського письменника Словаччини: «Він спокійний, з вічно незадоволенним лицем – на перший погляд, але маленько має гумору – глибокого, сильного, непоквапного. Він добре знає світову літературу і має винятковий письменницький талант – новеліста, перекладача зі словацької. Він дуже любить свою батьківщину – що з віків є частиною України, відрубаною від соборного материнського тіла (як слушно нагадує Павличко – «Пам'ятай, ляше, По Ряшів наше»), але й дуже любить Україну, чийм письменником, безперечно, є. Він любить своїх дітей – сина і доньку – живе їхніми болями і переживаннями, їх сучасним і їхнім майбутнім. Іван вельми специфічний чоловік – він не любить комусь приносити клопоту чи зайвих переживань – в українській столиці завше зупиняєсь у готелику Спілки художників».

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» оповідання Івана Яцканина «У ліжку небіжчика».

Підготував Михайло Гафія Трайста

Іван ЯЦКАНИН

У ЛІЖКУ НЕБІЖЧИКА

Усі знають – у кожній нормальної людини, якщо правильно підрахувати, десять пальців. Звичайно, якщо всі ті правильно підійшли до цієї справи. А справа дуже проста – у Йосифа їх було тільки сім. Скільки не рахуй, завжди тільки сім. Нічого дивного, якщо обидві руки, скажімо, на столі, але, як тоді, коли одна з них у кишені. Починай підраховувати спочатку, а дійшовши кінця, помітиш, що треба починати знову...

У Йосифа їх було сім, та він і не надто сперечався, скільки їх там у нього... Було десять, залишилось сім. Людина завжди щось губить. Одні давню любов, яка вже не вернеться, бо знайшла щастя і ніколи їй вже ризикувати – все вже у неї так, як було раніше задумано...

Бувало, Йосиф інколи й роздумував над тим, що легше втратити – пам'ять чи пальці. На пилорамі йому відрізали пальці. Все загоїлось, але душа боліла. Може душа боліти? Господи, її ж ніхто не бачив, ніхто не скуштував. Йосиф думав і про це, але тільки у неділю. У неділю, коли всі розбіглися на всі боки, і ніхто не міг навідатися до нього, тож міг собі дозволити покласти руки на широкий дубовий стіл у своїй хаті, яка йому лишилася у спадок по батьках, та з кожним роком глибше й глибше вгрузала у землю, але він так і не збирався її рятувати – вгрузав у землю разом з нею. Тільки у неділю він мав змогу трохи довше дивитися на свої руки. Однак йому здавалося, що руки не його, що вони чужі, що йому їх запропонували, і він узяв, бо соромно було без них.

Коли сталося це нещастя, на пилорамі йому запропонували іншу, легшу роботу, навіть хотіли знайти для нього роботу десь інде, щоб не мав цей жах перед очима. Він відмовився. Звук до того монотонного гудіння пил, до запаху свіженької тирси, яка падала до ніг, прикриваючи незграбні черевики.

Ніхто не насміхався над ним. А коли вже оця завзята серйозність тривала надто довго, то почав кепкувати сам над собою. Одні втікали від нього, не розуміючи його жартів, інші тільки якось боляче усміхалися, аби ще раз не завдати зайвого жалю, що нібито не хочуть підтримати його у страшній історії пальців. Та були й такі, що краще тікали від нього, бо було огидно слухати.

Після роботи він не дуже й поспішав додому – крім кількох курей та сірої кішки, його там ніхто не чекав. Може, ще бардачок, який кожного ранку залишав за

собою, поспішаючи на роботу. І зараз поспішав туди, де люди забувають про всі свої турботи, проблеми лишають за дверима, знаючи, що вони їх там почекають, як слухняний собака.

У міській корчмі «Біля келиха» всі були рівні. Ніхто не вивершувався, ніхто не доказував, що він найрозумніший з усіх, та й не було як, бо корчма гуділа. Великий вулик наповнювався галасом і потом. Над головами звисала алкогольна пара та виблідлий сигаретний дим. Корчму було поділено на дві частини. Перша нагадувала чистилище, потім три східці заводили грішника у рай... Деякі заходили тільки у «чистилище», вдарили зубами кілька разів об скло стакану, витерли уста рукавом і поспіхом гайда аж ген на вокзал. Інші так довго були у «краю», аж хотілось геть з нього, але вже не могли вишкрябатись по східцях, падали ниць, мов альпіністи зі скелі.

Тут усі свої. Посміхаються до себе, притакують, хоч внутрішньо ще не налаштовані, аби з усім погодитись, підіймають чарки, цокають ними, щоб і вуха знали, чим зараз займаються, облизують губи, вдаючи доброту, до якої щойно добралися, відтак уже галасливо доказують свою правду, піднімаючи пальці, далі беруть у руки стілець, насамперед ним довкола розмахуються, а як вже ним тріснуть, то правда вже їх. На мить корчма притихне, щоб тут же ожила, загула і потрапила у той самий ритм.

Сьогодні він також серед тих «альпіністів», що лізуть по цих трьох східцях у «чистилище». Йому це вдалось, і рукою, на якій лишилися два пальці, помахав компанії на прощання. У сп'янілому стані ніхто з компанії не спромігся на щось веселе, лише німий жах звисав з їхніх облич. А на Йосифа вже дихнуло свіже повітря нічного містечка. Він не зупинився ні на хвилину, тут не було й про що думати, бо ж він задалегідь вирішив після раювання повернутися додому, хоча й пішки. Не вибирав коротший шлях, бо ж в дорозі можна на когось натрапити, щоб самому не було так страшно. Хоча він і не дуже боявся, однак на шляху додому є такі місця, в які краще й не заглядати. Сьогодні він себе не впізнавав, ногами ледве човгав по дорозі. Кілька разів оглянувся, чи ще видно світила нічного містечка. Але коли нарешті зійшов з берега у долину, то усе обійняла тьма, ніби ніч розлила сажу.

(Продовження на 20 стор.)

У ЛІЖКУ НЕБІЖЧИКА

(Продовження з 19 стор.)

Йосиф зупинився, постояв, йому здавалось, що п'ятьма лізе аж за комір і починає з'їдати його. Знову почав човгати черевиками по осінній мокрій дорозі. Його почало тягти то в один, то в другий бік, аж гілля ліщини подерло йому лице. Не зупинявся, бо на таку бійку він і заслужив. Здавалось, що у голові починає прояснюватись, тоді зупинився і почав широко розплющувати очі. Нічого не виходило. Темрява й після цього не стала рідшою. Зразу аж остовпів – повільно в очах розвиднялось, ні, це перед ним стало ясніше. Фари грузовика били його у спину і добирались далі по дорозі. Вантажна машина зупинилась рівно з ним. Фари грузовика уткнули зір на мокрий асфальт. Шофер одною рукою тримався керма, другою силою стукнув у двері. У цій нічній пітьмі усе здавалось дуже гучним. Але це нікому не могло заважати. Йосиф ледве видряпався у кабінку, грюкнув дверима, як ворітьми на стодолі. Шофер мовчав. Машина була стара, вже не таке бачила, не таке витримала.

– До села? – запитав шофер, навіть не зиркнувши на нового пасажира.

Йосиф тільки промугикав і почав безтурботно кашляти. Тепло у кабіні його розпалювало, й почав падати у солодкий сон.

Біля артільного корівника грузовик зупинився.

– Я приїхав, – сказав шофер, фари припинили, Йосифу прийшлося вилазити з тепленької кабіни у холодну ніч.

Повільно-повільно вийшов з кабіни, ні не вийшов, просто вивалився на мокру дорогу. Спробував швиденько встати, ніби боявся, щоб не мав ганьби, та ганьба вже давно трималася його, як реп'ях. Встав і зразу ж зігнувся удвоє, холоднеча була сильнішою за нього і скручувала його у клубок. Отак скручений поплентався ближче до села. Зупинився, побачивши вогниці – де-не-де у вікнах блимало світло – хотів вирівнятись, але тіло ніби залякло і не хотіло його слухати. У такій покрученій, як параграф, позі спускався бережком біля сільської школи, яка стояла тут споконвіку і могла про кожного сказати, як брався за науку, як себе вів, що з нього буде. Стара сільська школа – як лагідна віщунка, що й оком не моргне, коли у її клієнта появиться щось погане. Йосиф глянув на неї, та не знайшовши поради, побрів далі.

Село у долині, у хатах одна тьма, боявся подивитись вгору, йому здавалось, що берег ось-ось звалиться на нього. Раптом його взяла злість на своїх земляків, що вони живуть, як пироги у маслі, а він вештається по цьому темному світі. Поринувши у такі важкі роздуми, забув чи вже минув міст, чи він ще перед ним. У селі три мости, бо річка в'ється, крутиться, відштовхується від берега, мов людське нещастя, аби заглянути у людські обійстя. І знову обізвалась ота знемога, ноги ніби встряли у бетон і ніяк ними й не ворухне. А в голові одне: «Вже недалечко, своя хата, своє ліжко...» Після цієї думки насправді напрочуд трохи ожив і почав швидше човгати черевиками. Тьма як у міху, тільки вода у потоці, вскочивши на камінь, голосніше заплюскотіла. Праворуч і не дивився, знаючи, що на липу біля старої каплиці ніч

накинула чорну марлю, через яку просочувалась тільки одна чорнява п'ятьма, як у сажею занесеному димарі. Та все було інакше...

Йосиф завернув ліворуч, де виднілися контури хати, зовсім подібної до його. Завчено оминав усі перешкоди, навіть не запаливши світло, поспішав до ліжка. Він був настільки втомлений і перемерзлий, що його не дивував дивний запах у хаті. Черевик спер до другого – і обоє злетіли на підлогу. Спробував накинути на себе перину, але нічого не вийшло, перини там не було. Подумав, що злізла краєм ліжка і десь там на підлозі лежить собі. Падаючи у сон, лінки було піднятися й натягнувати її на себе.

Коли вже здавалось, що нічого його вже не тривожитиме, то почув, як у снігах щось хрумоче: хрум-хрум-хрум-у! Пригадав: сусідів цап бувало приходив поласувати картоплі, яка знаходилася у шапку і чекала ранку, поки не зварить її та й не змішає з уже посиченою кропивою.

Раніше, щоб не підійматись, кидав у сусідського

цапа чим попало, а зараз і він йому байдужий, та навіть вже не чує його...

А на дверях дві постаті. Він чує, як важко дихають... Пробує розплющити очі, бачить тільки темні контури отих двох, що заціпили на порозі.

– Хто там? – хриплим і втомленим голосом запитав Йосиф, навіть не ворухнувшись.

– То моя хата! – прозвучало з порога. В голосі був відчутний відчай, та водночас і рішучість відстоювати своє.

– Твоя хата, а я в ній сплю... – у словах Йосифа була не тільки уїдливість, але й спроба якомога скоріше закінчити цю розмову.

– Це ліжко мого няня, якого ми сьогодні поховали. – Значить, і я мертвий?.. Чому ж тоді ніхто не плаче, га?

– Живий, живий... – запищала біля порогу жінка.

– Помреш, бо ти у ліжку небіжчика. Небіжчики такого не прощають, – господар почав Йосифа залякувати, щоб хоча б піднявся.

З ліжка небіжчика озивалося лише хропіння. Хропіння було сильне, у цій пітьмі звучало страшніше, ніж дійсність, що у цьому приміщенні ще недавно лежав небіжчик.

Господар так і не наважувався переступити поріг. Стояв і злісно плюнув у долоні, ніби готувався до вирішального кроку. Але це був такий собі порожній жест, адже біля нього стояла жінка, тож не годиться не зреагувати на таку оказію.

На третій день Йосифа хоронили. Правда, в рідному селі. На похорон прийшло і подружжя з сусіднього села, з хати, де Йосиф переночував. Бо ж вранці зрозумів, що ночував у чужих. Вискочив через вікно – і гайда додому. Поспішав – ганьба його доганяла. Так і наздогнала – у власній хаті. Позамикав двері, на вікна понатягував старі укривала. В хаті стало темно, як у труні. Не захотів лягти у ліжко, то вмостився на широку лавку за столом біля вікна, яке дивилося на вулицю. Потім передумав і вчинив таке, чого ця хата ще не пам'ятала...

Через три дні після похорону випав сніг. Його було стільки, що прикрив усе, заметіль сховала людські сліди до хат, усі стежки й дороги. Білий сніг спробував закрити й людську ганьбу. І йому це вдавалось, бо ж ніхто вже не згадав Йосифа, лише дерев'яний хрест над засніженою могилою був єдиною пам'яттю.

Чи треба було ж Йосифу вішатися?!

Юрій ПАВЛИШ

Із циклу «КОЛИСКА ГОМОНУ» хайку

***	***
Зовнішня краса Поведінкою живе. І внутрішня теж.	Любові гріхи... Із гарною як грішиш – Гріхи пополам.
***	***
Зовнішня краса – Ніч зірковомісячна. А внутрішня – ні.	Так і Зевс рішив, Щоб миналася краса – Лайка від жінок.
***	***
Вір а чи не вір. Те, що любиш, то краса, У якій нектар.	Скрізь повно юнон. Першої давно нема. Зевс її продав.
***	***
Буря в тишині. Усмішки жіночий зов – Тимчасовість гри.	Зевса вже нема. Всі богині на Землі – Безголов'ячко...
***	***
В зовнішній красі Глупість внутрішня живе. Буває і таке.	Де нема краси У природі, між людьми, Й настрою нема.
***	***
Мов квітка без бджіл, Гарна жінка без душі. Душі без помад.	Важко тій красі, Котрій в полі вже давно Колосків нема.

Мал. Василя Соколюка

Корнелій ІРОД

СПОГАДИ З ДАВНІХ ДОРІГ (IV)

(Із циклу ПРОМАХИ)

Поїздка в Москву на відкриття у жовтні 1970 року фотодокументальної виставки «Досягнення Соціалістичної Румунії» мала для мене, як я вже згадував, і неприємну сторону: запущену рік перед тим бороду я мусів збрить, бо на паспортному фото я був без бороди. Та дарма, що я ще з Москви перестав голитися, щоб знову запустити її, наступного місяця я поїхав у НДР¹ і довелося ще раз бритися. Але було це останнє жорстоке трактування моєї бороди, бо потім я постарався, щоб наступні мої паспорти були «бородатимми»...

Смішно іноді згадати той момент, коли вирішив я запустити бороду. По суті, спершу запустив я вуса і був вусатим поверх року.

На початку літа 1968 року був я в Клузі з нагоди призначення нового голови повітового комітету культури й мистецтва. Колишній голова вийшов на пенсію, на жаль, через кволе здоров'я. На його місце ДККМ² призначив дотодішнього заступника голови Алексію (і вже не знаю ще як, здається, Теодор, а втім не має значення), а я прибув до Клузу підтвердити офіційно його вступ на нову посаду. То правда, що Алексію був у дуже хороших відносинах із заступником міністра Йоном Морару ще з того періоду, коли Морару працював обласним інструктором Клузької філії РОЗРС³, але не лише тому призначили Алексію – він таки вартував керувати повітовою Культурою, бо був достойним, працьовитим та інтелігентом солідної професійної підготовки.

Приїхав я до Клузу о четвертій ранку. Алексію зустрів мене на вокзалі, повіз до готелю й сказав, що наш прийом у першого секретаря повітового комітету компартії відбудеться о десятій, і це мене зрадувало: значить, зможу ще поспати якихось дві-три години, бо у спальному вагоні не вдалося мені відпочити.

Хоч призначення Алексію відбулося з угодою партії, особисто першого секретаря (ніхто не міг вступити на такий пост без партійної рекомендації), перед введенням його на нову посаду обов'язково треба було здійснити ще щось: загостити до першого секретаря з «куртуазним візитом».

А в готелі мені таки вдалося відпочити як слід. Прокинувся я в хорошому бадьорому настрої, побрився, посвистуючи весело, прийняв душ і вирішив вийти та пройтися вулицями Клузу, в якому не був я вже поверх двох років, купити сьогоднішню пресу і

зайти в якусь кав'ярню – випити чорної кави, покурити й перелистати газети (нерозумну звичку не їсти вранці зберіг я до сих пір, але курити кинув ще майже тридцять років тому).

Стояв тихий сонячний ранок. До прийому ще цілих дві години. Купую у найближчому кіоску свіжі газети й збираюся перейти вулицю на протилежний тротуар. Дивлюсь – на світлофорі світить червоне світло, але оскільки ні справа, ні зліва не наближалася жодне авто, переходжу на протилежний бік вулиці. А там – просто зіткнувся з підстаркуватим старшиною міліції, який кинув руку під козирок, прогугнявив своє ім'я й каже, по-арделянськи розтягаючи слова:

– Ваш паспорт!..

– Паспорт? Навіщо він вам?.. – прикидаюся я, що не розумію причину такої просьби.

– Но, а ви перейшли вулицю на червоному світло. Паспорт.

Я був у хорошому настрої й вирішив поспробувати гру, тобто й надалі валяти дурня.

– Прошу пробачення. Я не знав, що на червоне не можна. Я не з Клузу, я з провінції!..

– То нічого. За перехід вулиці на червоне світло – 5 леїв штрафу. Отож, дайте свій паспорт.

– Таж кажу вам, що я з провінції!..

– Паспорт, товаришу! – почав міліціонер втрачати терпіння.

– І кажете, штраф – 5 леїв?

(Тоді за 5 леїв можна було купити дві пачки дешевих цигарок).

– Так, але насамперед – паспорт!

Міліціонер почав нервуватися, і я подумав не надто натягати струну. Я поліз рукою в кишеню піджака, але доки вийняти паспорт, повторив:

– Я з провінції!..

Сердитий, старшина майже вирвав паспорт з моїх рук. А коли почав читати, витріщився, зняв картуза і швидко надів його на голову, злісно блимнув на мене, готовий почати сварку. Коли побачив, що я сміюся, хотів щось сказати, але передумав, бо зрозумів нарешті, що я пожартував. Заговорив розторочено, наче роздувався:

– Това-а-ришу... З провінції, кажете? У вас Бухарест – це провінція, так? І хочете, щоб я повірив, що ви не знаєте, коли дозволено переходити вулицю?..

– Пробачте. Я признаю, що мій жарт не дуже вдалий... Я побачив, що з обох сторін не наближається ніяка машина, так що... А ви маєте рацію: я таки вартий штрафу.

Але міліціонер простягнув мені паспорт і тицьнув так само рвучко, як тоді, коли вихопив.

– Натє паспорт і іншим разом переходьте вулицю тільки на зелене світло.

Я хотів ще щось сказати, бо було ясно: міліціонер не посмакував мій жарт. Але він повернув спину й пішов геть.

Я зайшов у першу зустрінуту кав'ярню (виявилося, що то першокласна і називалася *Дольче віта*, тобто *Солодке життя*), замовив каву і вирішив, як маю гаяти час: не так читати, а більше листати газети (у них майже нічого цікавого), і курити десь до без чверті десятої, так щоб за п'ять хвилин до десятої дійти до повітового комітету компартії.

В кав'ярні людей мало, крім мене ще тільки дві особи, довкола – приємна тиша. А в газетах дійсно нічого читати. Шкода, що не прихопив якусь книжку з собою. Я знову перегорнув газети. У всіх сторінка зовнішньої політики майже тотожна. Передовиці я взагалі не читаю, зараз теж не буду. Надіявся, що, може, знайду якусь статтю, якийсь репортаж про Клуз. Нема нічого.

Випив каву, накурився.

Як-не-як, уже півдесятої. Я залишив усі газети на столі, взяв свій портфель, у якому беріг призначення Алексію (може, перший секретар схоче бачити) і неквапно подався до повітового комітету компартії. Отже я хотів прибути туди перед десятою. Алексію просив, щоб я не спізнився: «Не сердіться, що я наполягаю, але всім відомо: товариш перший страшно сердиться, коли хтось запізнюється, так що...».

Я дійшов навіть на десять хвилин раніше. В ті роки при парадному вході вже не стояли міліціонери, як раніше, а цивільні швейцари (хоч, я певний, і вони носили погони, тільки невидимі...). Швейцар повітового комітету компартії проходився поволі й якимось безжурно два-три кроки туди-сюди перед парадним входом. Коли побачив, що я наближаюся і маю намір увійти, став переді мною.

– Добрий ранок! – кажу.

– Добрий. Вам куди, товаришу? – питає ввічливо, але холоднувато.

– До товариша першого секретаря.

– А-а, їх нема в комітеті!..

– Як нема? – дивуюся. – А казали – буде!..

На мить це мене приголомшило. Але, думаю, якщо справді першого секретаря нема, Алексію мав повідомити. Є така практика в секретарок, у

швейцарів «охороняти» своїх шефів від небажаних гостей. Повертаюся до швейцара:

– А я знаю, що товариш перший секретар у своєму кабінеті.

– То правда, так воно, – неохоче признав швейцар. – Але не можу вас пропустити, бо день аудієнцій був учора. Крім того повинен прибути товариш з Бухареста!..

В той момент відчинилися вхідні двері і з'явився Алексію.

– Здрастуйте! Заходьте, товаришу інспектор, товариш перший жде нас.

Швейцар відступив крок убік, витріщив баньки і ледь промимрив:

– Єсть!..

Проходячи коридором до кабінету першого секретаря, Алексію запитав:

– Щось сталося? Були у вас проблеми?

– Ні, чому питаєте?

– Я бачив, що ви розмовляли з швейцаром. Я сказав йому, що у вас прийом у товариша першого.

– А, нічого особливого. Так, швейцар знав про мене... А я забув щось попросити вас.

– Дуже радо. А що саме, пане шеф?

– Я вже вам говорив, що завтра мушу бути в Тиргу Муреші. Я вирушив би ще сьогодні, якщо допоможете дістати місце на сьогоднішній літак.

– Це не проблема, пане шеф. Зробимо. В крайньому разі звернемося до товариша, – вказав він носом на оббиті двері, перед якими зупинилися ми.

– Чую, що поїздом – просто жахливо їздити. Треба пересідати в кількох місцях, і тому поїздка горами та навколо них триває більше, ніж півдоби.

– Так, – сміється Алексію. – Один із моїх друзів каже, що ніж поїздом з Клузу до Тиргу Мурешу, швидше дійдеш пішки.

Не знаю, як вів себе взагалі з людьми «тов. перший» на своїх аудієнціях, але мене та Алексію прийняв без жодної охоти. Простягнув нам в'ялу руку і, навіть не запрошуючи сісти, сказав, що він їде в ЦеКа і що Партія згідна з призначенням Алексію на посаду голови повітового комітету культури і мистецтва. Заявивши це, поквапився простягнути нам таку ж в'ялу руку – іншими словами, прийом закінчився. Ясно: я дарма приїхав до Клузу, бо повітовий комітет компартії ще минулого місяця висловив свою згоду у зв'язку з призначенням Алексію.

(Далі буде).

¹ НДР – Німецька Демократична Республіка. (К. Ір.).

² ДККМ – Державний Комітет Культури і Мистецтва. (К. Ір.).

³ РОЗРС – Румунське об'єднання для зв'язків з Радянським Союзом. (К. Ір.).

Теofil ЦУРЕНКО

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Уривок з роману)

(Продовження з № 253)

Захарія і його сотня лицарів не взяли участь у цьому безладді, в цій божевільній метушні. Отримавши наказ від самого польського короля Яна Альберта Першого залишитись в долині річки Дереглуй, яка зв'язує Червону Діброву з Остріцюю, місцем, в якому споконвіку ця річка вливає свої води в Прут, – українські кавалеристи польсько-литовського війська намагалися прийти на допомогу польським дворянам, оточеним в Козмінських лісах. Але, будучи відхилені групами місцевих жителів, стрільцями та вершниками воєводи Штефана, були змушені відступати через Чернівці, а далі поспішно, перебуваючи весь час у великій небезпеці, їм вдалося перетнути річку Прут і направатись до Коломиї, з якої вирушили. Але поблизу Кіцмані їх наздогнали молдавські вершники, легко озброєні – тільки шаблями і списами – без важкої броні, і розпочався жорстокий бій ар'єргарду. Захарія і Петро намагались триматися поруч, щоб захищати один іншому спину. Але враз Захарія побачив, як довгий ліщиновий спис, тоненький, але добре загострений, пробив броню і встромився у спину його друга дитинства, який впав мертвий разом зі своїм конем. Охороненим ласкавим Господом, Захарії разом з незначною групою односельчан пощастило вибратись живими з того жорстокого бою, і через тиждень після небезпечних блукань лісами та чагарниками вони добрались до своїх домів, які знаходились на маєтках Корецького, де дожили свій вік, поки не настав час передати свої віруючі душі в руки небесного Творця.

Захарія Рендюк прожив решту свого життя в спокої, в глибокій вірі та в добробуті, з почуттям добре виконаної роботи і без жодного боргу перед минучим життям. Залишив після себе багато дітей, внуків та правнуків, які носили його ім'я і повсюди були гордістю місця, в якому оселяв їх Господь. Бо, як говорить прислів'я, не місце прикрашає людину, а людина місце.

* * *

Берестейська унія 1956 року та запровадження новою польською владою, яка запанувала на стародавній українській землі, примусового визнання католицької церкви, чи бодай греко-католицької, бо обидві знаходилися під канонічною юрисдикцією Римського Папи, викликало серед галичан, які були

православними з поконвіку, глибокі незадоволення, дискомфорт та душевне занепокоєння долею їхньої православної віри, яку успадкували від своїх предків.

Самоідентифікація з релігією привела до того, що місцеві жителі тримались зубами давньої православної віри, не приймаючи, особливо на початку, перехід рідної Церкви з-під природного підпорядкування Київському Патріархату, опісля Львівській Митрополії, які ще раніше були підпорядковані Єгменському Константинопольському Патріархатові, до змушеного визнання Папи Римського як голови їхньої прадідівської Церкви. Глибоко релігійне почуття формувало основу характерів корінних жителів, збережену і передану на генетичному рівні з покоління в покоління, з яких безперервно випливали непохитна прихильність і любов до Віри та Вітчизни.

Глибока духовна бідність та відсутність сильного покровителя перед проникненням з року в рік польських та литовських ксьондзів із солодкими словами та гіркими ділами поволі і поступово проганяли бідних православних християн на схід, по той бік Дністра.

Рендюки разом зі своїми сім'ями, як і інші православні віруючі, після довгих мандрів, пошуків і страждань, які здавались нескінченними, дійшли до містечка з назвою, що мала надзвичайну символіку, а саме – Теофіполь, тобто Господнє місто, яке було розташоване на березі великого озера з прозорою водою, від якого починали свій довгий шлях дві малі річки: одна на південь, інша на північ. Остання називалась, про це дізнались подорожні від місцевих жителів, Полква, нагадуючи деяким про найчисленнішу військову частину колишніх київських та галицьких князів – полк.

Гостинне селище, розташоване на декількох горах, з найвищого з них було видно всі чотири сторони світу, – прекрасний Божий Дім.

– Зупинимось тут, – промовив до православних мандрівників найстарший з-поміж Рендюків, якого всі називали з любов'ю дідом Арсенієм, – це місце є райськими воротами, його приготував для нас сам Господь.

Втомлені довгою дорогою, яку пройшли спекотними днями пізньої весни від маєтків Корецького, повністю захоплених католиками, з місця, в якому Золотий Потік вливається в Дністер, до дзеркала озера, на березі якого знаходилось місто Теофіполь, всі, без жодного нарікання, послушались його.

(Продовження на 27 стор.)

Михайло ВОЛОЩУК

Моє життя

Дивлюсь із далі на життя –
Не все минуло і пропало,
Числю свої роки щодня,
Чи їх багато, а чи мало?

Поверх вісімдесят пройшло
Почерез всяке, літо і зиму,
Пройшли сьогодні, чи давно?
Як би назвати цю поему?

Старався я не раз й не два
Його душею розписати,
Бажав би жити без кінця,
Його в добрі й біді пізнати.

Бажав його і припинить,
Взяти віжки в свої долоні,
Щоби не бігло, наче мить,
Як у степу ті дикі коні...

Щоби в розквіті не зайшло
В осінній бурі і завії,
А там, в морозах, відцвіло
І засмутило всі надії.

Старавсь добитись до мети,
Йти так, щоб серце не жахалось,
Але на полі боротьби
Мені нічого там не вдалось...

Воно під сонцем день за днем,
Почерез Божу допомогу
Пішло, мов вдарене мечем,
У вирій свій, в свою дорогу.

Нині дивлюся в його слід,
Як вже вісімдесят минуло
І серце наче тисне лід,
Мабуть, життя зовсім не було.

Чому так скоро перейшло,
Так скоро зникло із любові.
Я ж щиро так любив його
І славив на українській мові.

Але у пам'яті моїй,
Без жодних перепон і блуду,
Моє життя, що вже вдалі,
До краю світу не забуду.

3 берізкою

Я дуже часто розмовляю
З берізкою біля вікна,
Весь час із нею споминаю
Ті дні, як ти до мене йшла.

Як ти на зустріч приходила
Під її віття молоді,
Це було в пору, як любила
Поезії, пісні мої.

Були моменти незабутні,
Вони живуть ще в снах моїх,

Мал. Василя Соколюка

Вони в душі моїй присутні,
Біля моїх турбот і вітх.

І я їх знов переживаю,
Стаю щасливим, як дитя.
Здається, що я ще кохаю
Зорю, якої вже нема.

Вірші і краса

Ніхто мене не зупиняє
Писати вірші про красу,
Ніхто не судить, не карає,
Що я їх щиро так люблю...

Вони у серці, в моїй крові,
Царюють у моїй душі
І сяють у моїй любові,
Немов світила золоті.

Я всюди з ними розмовляю,
Лечу, як птах, до їхніх див,
Я з ними в радості палаю,
Як цвіт після травневих злив.

Без віршів жити не можливо,
Я всіх й себе переконав,
Бо в серце линуть, наче диво,
Це знає той, хто їх пізнав.

А я їх ще з дитинства знаю,
В роки жорстокої війни
Були для мене медом раю
І чистим сяйвом вишини...

Я наче з ними повинчався
В чудеснім храмі золотім,
І бачу, що не ошукався,
Вони для серця – рідний дім.

Тому я з ними проживаю,
Люблю їх щиро понад все,
Й тоді, як з ними розмовляю,
Старість зрікається мене.

(Продовження з № 253)

Я вже й не знала, як мені треба було поступати далі. Долаючи непоборне бажання вийти тобі назустріч, промайнути мимо, мовбило все те було тільки непередбаченим випадком, стежила за тим, що зуміла зрозуміти доволі пізно.

Коли через деякий час, блукаючи поміж тінями зовсім невідомого мені міста, ти появився, наче втілення світла й повітря, здалося, що в ту саму мить я поринула в якийсь інший вимір. Тільки вві сні могло трапитись щось подібне. І все ж, напрочуд чітко, я пригадувала кожну деталь. Ти зупинився за моєю спиною. З обличчям майже притуленим до мого обличчя. Ти шепотів: «Так довго шукав я тебе в оцім натовпі...» «Так довго шукала тебе...»

– повторювала, опускаючи свою голову на твої груди, начебто в луні твого серця старалася зрозуміти саме тишу тих ночей, коли не переставала снити тебе. Навіть і вві сні продовжувала чекати. Я чекала тебе. Я бачила тебе повсюди. Минали дні, а я чекала навіть і найменшого підтвердження твого існування. Ігноруючи ілюзії чи оманливі припущення, досить чітко я запідозрювала наявність чужої присутності, осліплюючи відблиски, підкреслюючи контури чим більш захоплюючої реальності. Ти мені був конче потрібним. Тільки ти міг підтвердити справжню мету мого існування. Тільки твій подих міг розсіяти важке повітря моєї самотності.

«Навіть і від повітря звільняться всі кімнати готелю, в яких нам буде заборонено дихати разом», зізналась пізніше, саме тепер, коли вже не знаходила достатньо сил, щоби могла б жити у твою відсутність. І все ж, примирюючись навіть із неможливістю пізнати тебе так, як мені б хотілось, я розуміла доволі добре всі твої протиставлення і, осібно, страх, якого викривав кожний твій жест, надмірно пильний. Безсумнівно, тільки її нестерпна присутність віддаляла тебе навіть і від самого себе. Багато разів, у полоні захоплюючої п'янки, ти здавався нерішучим та спантеличеним. Похмурі риси твого обличчя та непритаманний тобі пригнічений вигляд викривали очевидну слабкість, обмеження, якого ти не міг оминати, тому що не знаходив достатньої сили, необхідної сміливості. Її можна було забути. Її треба було ігнорувати. Насправді, так, як я помишляла, ваше спільне існування було тільки результатом чистої випадковості. Моя любов була нашим мовчанням, потужнішим за будь-яке слово,

що не могло в'яснити неблаганного страждання, моїх невгамовних бажань.

Насправді, хоч і здавалося помилковим, багато разів усе те, що я тобі говорила, було тільки простим способом приховати саме те, що я думала. Гадаєш, що я не пізнавала правди? Ще із самого початку я запідозрювала, що вона могла бути тільки результатом твоїх фантазій. Тому що ти пов'язував її існування з реальною особою, я намагалася допомогти тобі позбавитися даремної плутанини. Послідовні асоціації, які ти використовував, тільки аби обожнювати банальне існування, часто віддаляли тебе навіть і від самого себе. Заляканий припустимими погрозами, з гарячковою тривогою ти заходився шукати принадні світіння навіть і там, де

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

тма залишала якийсь незвичний прогірклий запах. Маю на увазі номери готелів, коридори без вікон, простори, яких населяли густі тіні, що метушилися в інгаляціях освітлень реальної присутності, у чіткім спектральнім ефекті. І тільки в тих уламках кольорів, що нав'язливо вибухали майже із самого повітря, якого переповнювали пізнані подихи, пульсувало реальне життя. Усупереч цій визначеності, я доволі добре пізнавала твою правду. Не шукала неймовірного. Вистачало знайти відповідну людину, щоби бути власне тою, якою мріялось завжди, щоби зрозуміти, що моє ошаленіле життя складалося тільки з тих днів, які долали потужність спогадів, перевищуючи одні тільки вигадки. І знаєш чому? Тому що тільки твоя реальність була більш заманливою за все те, що я собі могла уявити. Починала кохати водночас із появою тих оманливих ночей коли, більш за все те, що уточнювало моє існування, я відчувалася присутньою тільки у твоїх думках.

Миготючи десь за твоїм поглядом, шукаючи необхідного місця для власного існування, я уникала хибних припущень, схожих на відгуки, що вибухали тільки в моїх думках, очищали навколишній простір від тривкої тиші, від шепотів та чужих мрій. Відчувала

ОЧАРОВАНА УСМІШКА

(Продовження з 24 стор.)

якусь дивну силу. Імпульсивне бажання володіло мною. Були саме ті години, коли зупинялося все. Даремно вічність могла існувати й у мою відсутність, якщо моє життя починалось й закінчувалось тільки з тобою. Унікальним часом називала я таке існування. З одержимістю, не бажуючи вірити, що мої розповіді могли бути тільки деякими недотепними видумками, у готелі, я наполягала уточнювати тобі всі ті деталі, які уважала вирішальними щодо подальшого розвитку подій. Хоча здавалися майже примарними, речі з поблизу набирали небезпечно різких контурів. У вібруючій прозорості повітря, густіючи, світло здавалося якоюсь клейкою рідиною, наче акварель свіжої крові, покриваючи саме те порожнє місце картини, в якому не вистачало реальної присутності. Тільки подібний нюанс, червоно-кислотний, міг розбавити твою тінь, мовбило вирізав би її прямо зі шпалерів, що покривали стіни без вікон у холі готелю «Імперіал». На мій подив, я констатувала, що ти не переставав шукати неіснуюче. Навіть і в критичних ситуаціях, навіть і тепер, з розлюченим поглядом, за картинками, на яких були зображені можливі простори, ти шукав якесь таємне вікно, прозору порожню, що дозволила б тобі добачити штрихи пізнаної зовнішності. «Іди сюди!» – вигукнув ти з сусідньої кімнати. «Це ж вони! Ті самі охоронці», – нервував ти, дивним жестом лівої руки указуючи на своє відкриття. «Так!» – погодилась я, вражена різкою точністю деталей, відображених доволі майстерно. «Але тут... Бачиш? Тут, внизу, зазначено, що ця картина була написана 1876 року».

Рендюки мали власний віз, наповнений майном, яке встигли взяти з хати, покинутої на лівому березі Дністра, котра вже не була їхньою, віз був добре укріплений майстром, який працював у дворі Корецького, запряжений семирічним рудим жеребцем, добре доглянутим, сильним, але трохи неспокійним, через це його весь час тримали на вуздечці, який, коли бачив інших коней, то голосно іржав, та трохи молодшою за жеребця кобилою, чемною та слухняною, а за возом слідувало плямисте півторарічне норовисте лоша, на якого теж чекала упряж. Більшість мандрівників, особливо молодь, і всі інші, наповнені життям і благочестям, пройшли пішки довгий шлях, який повів їх на схід, повільно крокуючи дорожнім пилом, добре перемолотим колесами возів, кінськими підковами та копитами сильних волів, які то тут, то там, тягли за собою величезні вози, навантажені сіллю, бо рідкісна, шукана і дорога була вона в той час, чи пшеницею та ячменем, на яких чекали млини-вітряки, що стояли на високих пагорбах, або товаром для ярмарків, які відбувалися кожної суботи на центральному майдані Теофіполя і подеколи продовжувались до неділі, коли хитрі та облесні корчмарі заманювали бідних купців, які поволі-поволі, слово за словом, випивали чарку за чаркою, непомітно випорожнюючи кишені і від тої крихти грошей, яку заробили кривавим потом.

Рендюки дійшли якраз до краю міста Теофіполя, коли церковний дзвін покликав віруючих до Святої Вечірні. Дід Арсеній знав всі подробиці церковної служби, бо все своє життя з малого хлопця служив при церкві, опісля при маєтку Корецьких був старостою Божого Храму. Всі помилися в чистій озерній воді, почистили одяг чи переодягнулися в інший, святковий, як це робили християни з роду в рід, коли вирушали до церкви, і всі разом вирушили на вечірню. При вході до церкви купили від старенької горбаті бабці по свічці і подякували Господу за їхнє дотодішнє життя, за те, що довели до кінця свій довгий шлях, і просили прощення за всі свої гріхи, які зробили хочаби чи нехотючи, відаючи чи не відаючи, словом, ділом чи думкою, благаючи Господа, щоби їх наділив міцною вірою, мудрістю, здоров'ям і щастям. Вони всі були голодними, бо з дороги зайшли прямо до церкви. Старий Арсеній знав це добре, але стежачи за службою, пригадав собі мудрі настанови Господа Ісуса Христа не брати з собою в дорогу торбу з харчами, бо знайдеться їжа для кожного. Це був Господній знак для його близьких та віруючих мандрівників, яким не давало спокою все те, що чекає на них у цих краях.

(Далі буде).

З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 253)

Сходами спускались четверо молодих людей: попереду чарівна Дарка з Анталем Курукзом, а за ними художник Анджей з Дарчиним братом Лукашем. Тоді я дав собі справу, що вже бачив їх, ліпше сказати, бачив саме цю сцену, як вони спускаються сходами, потім спогдавав, як вони всі накинулись на мене, щоб роздягнути і відправити додому тільки в одній піжамі, і відразу запримітив свій елегантний одяг, саме той, в якому був одягнений і минулого разу: чорний костюм, біла шовкова сорочка, лакові черевики і та сама прекрасна мантія.

Я був упевнений, що чарівна Дарка запитає: «Хто цей чоловік і що шукає тут?», а художник Анджей додасть шкірячесь: «Покажіть ваше запрошення, надіюсь, воно у вас є, чи не так?» Після чого вмішається в розмову і Анталь Курукз: «У вас немає ніякого запрошення, я впевнений у цьому!..», а чарівна Дарка додасть: «Роздягніть його, і хай іде собі, звідки прибув». Але цього разу вони пройшли повз мене, ніби мене й не було там.

– Ти хоч намастити п'яти салом, чи мені тільки так здається? – почув позаду себе сварливий голос.

– Прошу? – запитав я, не озираючись.

– Мені здається, що ти хочеш накивати п'ятами звідси.

– А ви хто будете? – запитав я повертаючись до чоловіка, який тягнув мене за рукав, щоб слідувати за ним.

– Тільки не говори мені, що вчитель Берегій не говорив тобі про кожного з нас, – продовжував звертатися до мене принизливим тоном.

– І що, аж говорив, – починав сердитись я.

– І що, аж говорив?.. Аж говорив, то ти знаєш, що я – Йошка Годжа, кучер пана нотаріуса Міхалія Ністора з Сігедграду, мене завжди запрошують першим на бенкет.

– А мене звати Барбу Драгутин.

– Та всі тут знають, як тебе звати і хто ти такий. Може б ми втекли звідси, поки не запізно, га?..

– Куди тікати і навіщо? – запитав я здивовано.

– До тебе додому, в тебе є півлітра, хильнемо по чарці – перший та послідний запрошені, ха-ха-ха!.. Який то бенкет без першого і послідного запрошених? Ну що, йдемо?

– Навіщо? – повторив я.

– Навіщо, навіщо? – розсердився кучер. – Ходімо поки не буде запізно! – повторив і кучер.

– Як то?.. – не знаю, що хотів я запитати, але дав собі справу, що говорю сам до себе, а сварливий кучер сидить похмурий у кутку, де і сидів перед тим. «Мабуть, мертві можуть бути в двох місцях одночасно», – подумав я, наближаючись до нього.

– Ви говорили зі мною, чи не так?

– Я тільки хотів витягнути вас із цієї плутанини, яка почнеться зараз, – кучер перейшов на «ви», – але ви хочете залишитись, ну, то залишайтеся. Не знаю, чому всі завжди залишаються до кінця, ніхто не хоче втекти і врятуватись.

– Що трапиться зі мною? – запитав я.

– Звідки мені знати, – знизав невинно плечима кучер. – Завжди буває по-іншому.

– І завжди кінчається лихом?

– Якщо зістається, то зіставайтесь, але уважайте, дуже уважайте...

– Уважати? На що уважати? – здивувався я.

– Уважайте, як поводитесь.

– Що ви хочете сказати? – обурився я.

– Щоб не тримали лікті на столі, не кришили хліб, не сьорбали голосно і не дули в суп, щоб хоснували вилку, ніж, серветку, не шморгали, не колупались в носі, не відригували і не перділи.

Слухаючи кучерових порад, я голосно розсміявся.

– І щоб не сміялися з будь-чого, як ось тепер, а тільки привітно посміхалися до всіх.

Хтозна кількома ще порадами нагородив би мене кучер Йошка, але до нас підійшов лісник-мисливець Шандор Хортик з рушницею в руках.

– Дозвольте представитися, я лісник Шандор Хортик і стережу всі навколишні ліси, – простяг руку лісник.

– Барбу Драгутин, – представився я увічливо і потис йому руку.

– О, та ж я знаю вас, пане Драгутине, і був би радий, якщо б ви супроводили мене на полювання.

– Тепер вночі? – здивувався я.

– Надворі повнолуння, видно, хоч мак збирай, – посміхнувся лісник.

– На жаль, не можу, я ж почесний гість бенкету, – надувся я, мов індик.

– Всі ми колись були почесними гостями, пане Барбу, всі ми були, а опісля... – недоказавши, махнув рукою лісник.

– Опісля?.. Що трапилось опісля?

– Жаль! Я бачив чудових вовків, гуляли навколо озера, – продовжував лісник, незважаючи на моє запитання.

– Скажіть будь ласка, що трапилось опісля? – повторив я.

Лісник робив вигляд, що не чує мого запитання, і продовжував висловлювати своє незадоволення, що я не хочу супроводжувати його на полювання.

– Опісля я б дозволив вам почистити мою рушницю, жаль, дуже жаль. Дивіться, що за рушниця! – простягнув її в мій бік, але я не збирався торкатися її. – Вінчестер, модель тисяча вісімсот дев'яносто чотири, найсильніша і наймодерніша мисливська рушниця, тридцятого калібру, ємність магазину – шість куль, довжина цівки – двадцять дюймів, тобто тридцять з половиною сантиметрів, зусилля спрацьовування курка – три кілограми сто сімдесят п'ять грамів, загальна довжина – майже один метр дев'яносто шість з половиною сантиметрів, вагою три кілограми двісті грамів, – випалив, мов «Отчешаш», тактико-технічні характеристики своєї зброї лісник Шандор Хортик. Я зіставсь здивований, бо таку гвинтівку бачив тільки у фільмах-вестернах з Джоном Уейном, Клінтом Іствудом та Гаррі Керієм.

– Вибачте, – сказав я і відійшов від лісника, шукаючи кого-небудь, хто б міг представити мене молодим шляхтичам, може, таки Елена Тріфенеску, чи викладач хімії Йон Пандуру, все ж таки я не міг так просто підійти до них і представитись: «Я Драгутин Барбу, почесний ваш гість».

Шукаючи тих, хто б міг мене представити, я опинився в іншому кінці салону біля великого настінного годинника. Відразу я здав собі справу, що вже десь бачив його, але де?.. Мені не треба було особливо напружуватись, бо регулярно цокання годинника, мов квінтесенція тієї таємничої кімнати, пригадало мені цокання годинника в учительській.

Так, то був той самий годинник! Той самий, великий, мов шафа, годинник, тільки тепер я зрозумів, чому кімната здалась мені загадковою з того самого моменту, як я переступив через її поріг.

– Пане Барбу, будь ласка, дозвольте мені запросити вас на гру в покер, – сказав, наближаючись до мене, австрійський купець, потім, схиливши голову, додав: – Брауг'мартнер, Йозеф Брауг'мартнер з Відня.

– Спасибі, але я не граю в покер, і, як бачу, вас вже є четверо, тож я вам не потрібний, – ввічливо відмовив я.

– Ах, ви маєте на увазі банкіра Франца Пейтера? – запитав посміхаючись.

– Не обов'язково, я маю на увазі вас всіх, – відповів я.

– З Францем гра стає нудною, кожного разу втрачає, а потім кінчає життя самогубством, але, в будь-якому випадку, я теж вб'ю себе після того, як застрелю мою дружину. Вона, ось та, що стоїть поруч панночки вчительки Єржіки Ерделі.

– І чому ви збираєтеся її зістрелити?

– Тому що вона закохана у вас, – відповів посміхаючись.

– В мене?! Неможливо, я не знаю її, я не обмінювся й словом з нею, навіть не глянув на неї, це неможливо... – намагався виправдатися я, ніби й справді був винним.

– Вона завжди закохується в почесного гостя, завжди! – посміхнувся купець, – ходіте, я представляю вас.

Я просто не знав, що робити, тому пішов разом з ним в напрям жінок, які стояли поруч кам'яного каміну, але в той час з іншого боку салону до нас наближалось четверо молодих людей.

– Почесний гість! – представив мене купець Брауг'мартнер.

– Ваше ім'я? – запитав мене художник Анджей і подивився на мене, нібито йому було однаково, чи дізнатись моє ім'я, чи вбити мене.

– Барбу Драгутин, – відповів я, похиливши голову.

Я був здивований, що весь зал мене знав, а художник питає, як мене звати, значить, ці четверо молодих людей не знають мого імені. Такого ж не може бути, та ж я їх почесний гість, вони ж повинні знати моє ім'я.

– Цього вечора не він є почесним гостем, почесний гість має інше ім'я, – промовила, посміхаючись Дарка, граючись хрестоподібним дорогоцінним каменем кольору її неймовірних зелених очей, до якого був прикріплений золотий Христос.

– Тільки ввічливість змушує мене не викинути вас надвір, – сказав м'яким голосом Антал.

– Я думаю, що це помилка. Я був майже змушений, мене привели ледь не силою до замку, – відповів я.

– І хто вас привів сюди?

– Викладач хімії Йон Пандуру, – відразу пригадав я, хто привів мене до замку.

– Йозеф! Знайдіть, будь ласка, пана Пандуру і попросіть його хай проведе пана Барбу додому.

– Не треба! – зупинив його художник Антал. – Я сам проведу пана Барбу.

– Вам подобається моє розп'яття? – загадково посміхаючись, запитала Дарка.

– Воно дуже гарне, пасує до ваших очей, – відповів я, склонивши злегка голову.

– Присмню було познайомитись, пане Барбу, – дала зрозуміти, що розмова закінчилась.

– Ходімо! – взяв мене погід руку художник Анджей. Надворі місяць висів на небі, мов заморожений.

(Далі буде).

Дитяча сторінка

Василь ДОВГИЙ

ЧАРІВНИЙ ТОПІРЕЦЬ

П'єса-казка на одну дію

ДІЙОВІ ОСОБИ

Іванко
Мама Іванка
Чугайстрик
Мольфар
Щезник (Гуцулик, Бабуся, Чугайстрик)
Дідо-Всевідо
Лісоруби, діти – в масових сценах.
Діється в Карпатах.

КАРТИНА ПЕРША

Карпатський краєвид. На авансцену виходять двоє хлопчиків-гуцуликів, високо піднімають трембіти. Звучить голосна заклична музика. Із за лаштунків сцени з'являються артисти, йде представлення героїв майбутнього спектаклю. Акторам роздаються маски, виконується танець, лунає коломийка.

Заспіваймо собі мило, аби нам любо стало,
Заспіваймо собі більше, аби нам веселіше...

Коби мене молодого греди не боліли,
Від мого голосочку гори б задзвеніли...

Та що мені з коломийок, хоч немало знаю,
Коли до тих коломийок голосу не маю...

Мамка мила нас навчила співати, співати,
Тому будем молоденьким виставу ми грати...

Нема кращої легенди, як про топірочок,
Тож заграймо ми казку для файних діточок...

На фоні розлогого лісу з'являється Дідо-Всевідо – високий могутній старець із пасмами сивого волосся, що спадає на плечі. Постать Діда-Всевіда велична, руки його тримають топірець, очі вдивляються кудись вдалину, понад гори, за обрій.

Здригнувся Дідо-Всевідо, підняв руку, змахнув топірцем – і голосно, могутньо зринула мелодія. Затрембітали трембіти, полинули чарівні звуки

цимбалів, сопілок. Над горами зійшло сонце, завіттило полонини

І раптом... з другого боку з'явилась чорна хмара, серед диму зринула постать Мольфара – сильного і лютого чарівника. У нього очі великі і червоні, а там, де має бути обличчя – щось викривлене і страшне. Чорний плащ на Мольфарі з кожним порухом цієї диявольської істоти злітає вгору, неначе крила. В руках-кігтях Мольфара – меч.

Мольфар (покрутив над головою мечем – пропала музика, зникло за горами сонце, повіяв вітер, похмурими стали полонини, зів'яли квіти): Ха-ха-ха! Все завмерло! Чуєте, яка тиша? Тиша!.. Яка насолода – тиша... Людський голос, пісні та танці – моя погибель... Люди, ці дрібні комашини, мають право лише важко працювати. Ха-ха-ха!..

Дідо-Всевідо (зупиняє крик Мольфара, бо підняв руку з топірцем і повів нею над Карпатами, знову забриніла музика, зарясніли краєвиди, піднялося сонце): Не діждешся цього, чародію, не дочекаєшся, страшний Мольфаре!

Мольфар: А-а-а! Дідо-Всевідо! Це ти, старий пращуре? Це ти зі своїм чарівним топірцем заважаєш мені жити і працювати. (Затуляє вуха. Через силу – до Діда-Всевіда). Кажеш, не дочекаюсь? Дочекаюсь... І ти не вічний, старче. Бач, як руки тремтять... Ох, попадись ти мені, то я б уже постарався...

Дідо-Всевідо: Знаю, чудовисько, знаю... Але й ти знай: я не один... Люди продовжать боротьбу з тобою, злий Мольфаре...

Мольфар: Подивимось, що сильніше, мій меч, чи твій чарівний топірець. (Встромляє в землю меч).

Дідо-Всевідо: Побачимо! («Чарує» топірцем. Злітає над горами мелодія тріостих музик, лунає коломийка, виконується танець).

Серед танцюристів найжвавіше витанцюює Іванко. Це хлопчик років чотирнадцяти, одягнений у вишиту гуцульську сорочечку, кептарик і постоліки.

Дідо-Всевідо (стоячи осторонь, милується дитячими забавами): Благословляю вас, хлопчики та дівчатка, на працю, музику і пісні, веселіться, радійте світові! Не забувайте мови рідної, землі батьківської,

Дитяча сторінка

на якій вирости... Шануйте старших... Живіть для щастя! (До Іванка). А йди-но до мене, Іванку...

Іванко (відходить від танцюристів): Слухаю вас уважно, дідику...

Дідо-Всевідо: Я вже старий став, сили покидають мене...

Іванко: Що Ви таке кажете, дідику... Мудрішого за Вас немає в Карпатах...

Дідо-Всевідо: То так, але й земля старіє, синку... Сили покидають і наймудріших... Тому слухай мене уважно. Все своє життя віддав я боротьбі із лютим Мольфаром, захищав людей, боронив наш край... І в усьому допомагав мені оцей чарівний топірець... (Розглядає топірець). Топірець – символ мудрості і сили... Ним здобували кращу долю для наших людей Лук'ян Кобилиця, Великий Довбуш... Та знай, синку, що чарівним він може бути лише в чесних руках, в руках людини із великим серцем і щирою душею... Даю тобі, Іванку, цей топірець... Бережи його... В ньому велич людської праці, слова рідного й пісні веселої... (Урочисто подає чарівний топірець Іванкові). А якщо не збережеш його – велике лихо впаде на наших людей, помре слово і пісня... Мольфар запанує над горами...

Іванко: Ні, ні... Дідо-Всевідо... я клянусь... берегтиму чарівний топірець дужче за життя своє...

Дідо-Всевідо (схвильовано): Вірю, синку, вірю... Заграла музика, заспівали діти, танцюють коломийку.

ЗАТЕМНЕННЯ.

КАРТИНА ДРУГА

На високій горі стоїть, вдивляючись у далину, Мольфар. Навколо нього розкидані глиби каміння, поламани дерева. З долини долітає ледь чутна музика. Мольфар люто махає рукою – на небі з'являються блискавки, все змовкає... Збоку з'являється Щезник. Він покійно стоїть, чекаючи, коли великий владика зверне на нього увагу.

Мольфар: Вуха розпирає від їхньої музики! (Тре греди). Задихаюся... Що скажеш, Щезнику?

Щезник (підскочив): Слухаю, володарю-найволондарніший...

Мольфар: Йди до них, Щезнику, співай разом з ними...

Щезник: Не робіть цього, не робіть, володарю-найволондарніший... Вони ж відразу впізнають мене...

Мольфар: Та не тремти так, тупа істото, перетворись в кого-небудь...

Щезник: А-а-а!

Мольфар: У-у-у, щоб ти щез... (Щезник зникає. Мольфар роззирається). Ей ти, Щезнику, куди тебе понесло?

Щезник (з'являється): Туди, в тартарари... Ваше володарство саме гукнуло: «щоб ти щез», ось я і щез...

Мольфар: Дурний ти, Щезнику, хоч і довго живеш... Повторюю наказ: йди до людей...

Щезник: Вже пішов...

Мольфар: Та стій ти, чорте...

Щезник: Стою, великий володарю...

Мольфар: Перетворись в гуцулика.

Щезник (перетворюється на хлопчика-гуцулика): Гік-гак, пік-пак... Вже, мій владико...

Мольфар: Тепер заспівай...

Щезник-Гуцулик (напружено): Гік-гак... (прокашлюється, закричав так, що вуха заклали).

Мольфар (скривившись): Та не пиши так, ніби тебе на гарячу сковорідку посадили! Краще танцюй...

Щезник-Гуцулик: Ага, я вже знаю... (Танцює, присідає, роблячи все це дуже кумедно).

Мольфар: У-у-у! Припини!

Щезник-Гуцулик (зупинився): Вже, мій володарю.

Мольфар (схопив чортика за вухо): А тепер розвись вуха і слухай, що казатиму... Йди до людей, там співай і танцюй... (На злякані очі Щезника). Я дозволяю... Влучиш слухну мить – вихопи у Іванка чарівний топірець і кинь мені. Зрозумів?

Щезник-Гуцулик: Зрозумів, мій володарю...

Мольфар: Тоді я буду врятований... У-у-у... Тоді всі будуть в моєму кулаці! (Затискає кулак). Всі... всі... і буде тиша... тільки тиша...

ЗАТЕМНЕННЯ.

(Далі буде).

Дитяча сторінка

КЛИКАЛИ ДОЩИКУ

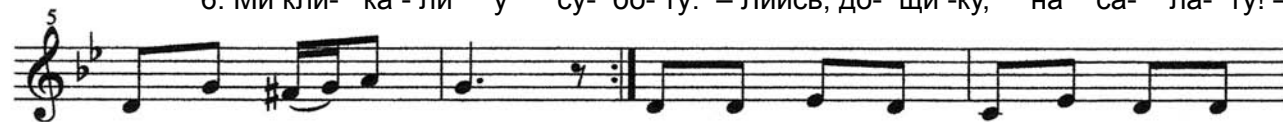
Слова Тамири КОЛОМІЄЦЬ

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Помірно

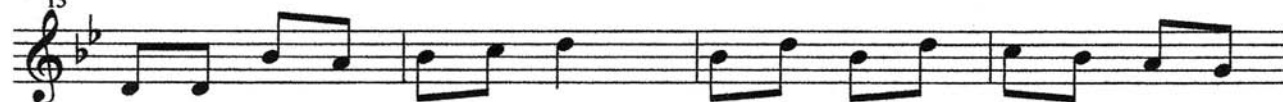
1. Ми кли- ка - ли в по- не- ді- лок: – Лийсь, до- щи -ку, на бар- ві - нок! –
2. Ми кли- ка - ли у вів- то- рок: – Лийсь, до- щи- ку, на я - во- рок! –
3. Ми кли- ка - ли у се- ре- ду: – Лийсь, до- щи - ку, на бе- ре- зу! –
4. Ми кли- ка - ли у чет- вер: – Лийсь, до- щи - ку, на ча - бер! –
5. Ми кли- ка - ли у п'ят- ни-цю: – Лийсь, до- щи -ку, на м'ят- ни- цю! –
6. Ми кли- ка - ли у су- бо- ту: – Лийсь, до- щи -ку, на са- ла- ту! –

1-6. А йо- го не- ма. 7. Та пок- ли- ка- ли в не- ді- лю-

Ці- лий це- бер до- щик вил- ляв: На бар- ві- нок, На я- во- рок,

На бе- ре- зу, На ча- бер, На м'ят- ни- цю, На са- ла- ту,

На го- лі- вонь- ку чу- ба- ту! – Бу- де зе- ле- но те- пер!

1. Ми кликали в понеділок:
– Лийсь, дощик, на барвінок! –
А його нема.

2. Ми кликали у вівторок:
– Лийсь, дощик, на яворок! –
А його нема.

3. Ми кликали у середу:
– Лийсь, дощик, на березу! –
А його нема.

4. Ми кликали у четвер:
– Лийсь, дощик, на чабер! –
А його нема.

5. Ми кликали у п'ятницю:
– Лийсь, дощик, на м'ятницю! –
А його нема.

6. Ми кликали у суботу:
– Лийсь, дощик, на салату! –
А його нема.

7. Та покликали в неділю –
Цілий цебер дощик вилляв:
На барвінок,
На яворок,
На березу,
На чабер,
На м'ятницю,
На салату,
На голівоньку чубату! –
Буде зелено тепер!

Дитяча сторінка

Іван НЕХОДА

ЧОМУ КІТ УМИВАЄТЬСЯ ПІСЛЯ СНІДАНКУ?

Ніжився кіт,
Край воріт,
Грів на сонці живіт.
Враз із двору в хлівець
Залетів горобець.
– Цвір-цвірінь, – цвірінчить.
Кіт підкрався
І вмить
Спритним рухом ловця
Упіймав горобця.
– Ну, сказав він за тим,
Зараз я тебе з'їм!

– Що ж... настав мій кінець, –
Відповів горобець, –
Але злись,
Чи не злись –
Хто ж невмиваний їсть?
Кури знають про це,
Гуси знають про це,
Діти зранку
До сніданку
Миють милом лице,
Навіть он голуби
Чистять вранці дзьоби.
А тобі, молодцю,
Це хіба не к лицю?
Стримав кіт
Апетит.
– Добре, – каже, – посидь,
Сядь під це
Деревце,
Поки вмю лице.
Пішов кіт
До воріт,

Умивається кіт...
А горобчик той скік!
Тільки й був такий – втік.
Закричав тоді кіт:
– Переймайте, ловіть!..
І з тих пір всім на злість
Кіт невмиваний їсть.

А ЧОМУ У ЗАЙЧИКА ТРИСНУЛА РУБА?

В нас чи за морем, –
Хтозна, забувсь, –
Жив собі зайчик
Трус-боягуз.
Вовка боявся,
В ліс не ходив...
В нас чи за морем –
Жив.
Скаржився заєнько:
– Всіх я боюсь...
Жить та боятися –
Краще втоплюсь.
Йде собі, журиться,
Бідний такий.
Стрів його дятелко:
– Чом ти сумний? –
Стрів його дятелко:
– Чом та куди?
– В річку, топиться.
Та боюсь води.
Був би я сміливий –
Жив би. А то –
Всіх я боюся.
А мене – ніхто.
Всі насміхаються,
Що – боягуз.
Жить та боятися –
Краще втоплюсь.

– Зайчику, дурнику, –
Дятел йому, –
В річку? Топитись?
Не бути цьому.
Хоч, щоб боялися?
Хоч, щоб усі?
А біжи-но, зайчику.
Ляж у вівсі.
Як отару гнатимуть,
Вискоч з вівса:
Утече, злякається
Отара уся!
Хоч не боятися?
Хоч, щоб – ніде? –
Послухався заєнько.
Ліг собі,
Жде.
А по лугу, лугу –
Вівці між трав...
Як вискочить заєнько –
Пан чи пропав!
Як вискочить заєнько –
Плиг! – та з вівса...
Утекла, розбіглася
Отара уся.
Засміявся заєнько:
– Не злякав хіба? –
Аж од сміху заяча
Піднялась губа.

Бігає, регочеться, –
Пропай, журба!
Аж од сміху
Триснула
Заяча губа.

От чому веселий він.
От чому стриба.
От чому у зайчика
Триснула губа.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Сидір ВОРОБКЕВИЧ

БЕЗГЛУЗДІВ

СМІХОВИНКИ

1. ЧОМУ ЯРЕМКО ГОЛОВАТИЙ СТАВ НАЧАЛЬНИКОМ БЕЗГЛУЗДОВА

Бував я – не жартом кажучи – далеко світами, не одно чудо видав, не одно диво чував, але такого міста, як Безглуздів, і таких славних міщан, такого начальника, не надібав я нігде. А світ наш великий та широкий і всякими чудами-дивами багатий-пребагатий!

Дивними порядками і чудними звичаями величалось містечко Безглуздів. Кожний чоловік був там дуже-дуже мудрий. Казали, що кожному Безглуздівцеві розуму насипано у голову лопатою, що Безглуздівці поз'їдали всі розуми цілого світа. Зі всіх усюдів заходили до них люди позичати розуму, як у лихваря грошей.

У тому місті, у славному Безглуздові, умер якийсь старий посадник. Що ж робити людям у такому клопоті? Треба нового вибирати.

Івана не вибрали, бо шкутильгав на одну ногу. Пилипа знов тому ні, що дивився зизом, а так і Савку, Кіндрата, Дмитра і Федька ні, бо всім їм чогось не доставало. Тільки один не мав ніякої хиби: Яремко Головатий, чільна та справді дуже головата людина.

Та чому ж саме його вибрано, а не кого іншого? Бо йому вже в колісці ряба баба Явдоха виворожила, що з його розумом ніхто не може змірятися. Стари големізці та сивовуси говорили:

– Яремко, премудра людина; під ним буде лад і порядок!

То так і вибрали його начальником Безглуздова.

Послухайте, кілько то розсуду та здорового розуму було в Головатого вже за молодих літ.

Раз якийсь вертав він із міста додому. Дивиться: серед дороги лежить здорова грудка чистого золота. Тяжко було йому двигати серед спеки, і ще до того до гори, цю велику грудку щирого золота. Сів собі, спочиває, рукавом обтирає піт із чола та відказує на золото. Втім над'їхав верхом якийсь чоловік і питає його:

– Чоловіче, що це так блищить перед тобою?

– Золото! – каже Яремко.

– Бачу, що тобі тяжко його двигати; заміній його за могого коня!

– Про мене! – каже Яремко. – Я й так від тягару вже й плечей не чую.

Замінялися і розійшлися. Сидить на коні наш Яремко, як козак, і гонить чвалом, мов той половик у діл. Зашпорталася конина об каменюку, злетів із сидла Яремко і в ярузі мало що в'язів не скрутив.

– А щоб такого коня чорт ухопив, а не то доброму

чоловікові на ньому їздити! – крикнув Яремко.

Жене якийсь чоловік дорогою коровину, а худу-худу, ребра наскрізь світяться.

– Не заміній би ти того непотрібного коня за корову? Кінь тебе до гробу зажене, а від корови і молоко, і сметана, – говорить чоловік.

– Про мене! – сказав у відповідь чужинцеві Яремко, взяв воловід у руку і передав йому коня. А той як сів, як понісся! Лиш закурилося за ним!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Павло ГЛАЗОВИЙ

БОСИЙ СТУДЕНТ

Іде Яремко дорогою, іде, аж знемігся неборака. «Попробую, чи добра на молоко», – думає він собі і взявся доїти корову.

Та в замороєній корови молока – Біг має. Надоїло їй доїння, як не фиркне ногою! Яремкові не молоко, а кров носом потекла.

– Бодай тобі це та те! – крикнув Яремко, як не оглянеться, а проти нього жене циганчук безрогу.

– Не заміній би ти своєї безроги за мою корову? – питає вже сам Яремко, щоб лиш вражої корови позбутися.

– Чому ні? – каже циганчук. Обмінялися володами і пішли один сюди, другий туди.

Жене наш Яремко вперту безрогу, аж піт йому горохом по лиці котиться, і думає собі:

– Пожди, пожди, погане! Коби лиш до дому, ковбасу з тебе зроблю на три сяжні довгу.

Аж тут іде стежкою жінка і несе гусака під пахою. Вона, хитрунка, сиділа під корчем і була свідком попередньої заміни.

– Чоловіче добрий, куди ти женеш поросся?

– До дому.

– Слухай! То крадене, як тебе зловлять, буде біда.

– Я не крав. Я із циганом обмінявся.

– Все одно. Біда буде, але я тобі поможу. Замінійся зі мною за цього гусака, то й позбудешся напасти.

«Гуска свині не рівня. Та що робити, коли крадене», – подумав Головатий і згодився заміняти свинку за гусака.

Несе наш Яремко гусака. От уже й село недалеко. Аж тут чує гусак, десь далеко гуси жалібноенько гегають. Жаль стало бідному, витягнув шию і тяжко зажурився.

Але Яремкові те і не в голові, йде втішний собі дорогою, ще й пісеньку приспівує. Аж тут його в потилицю засвербіло, він підняв руку, гусак випав з-під пахи, злопотів крилами, і фурр... понісся до свого гусячого товариства.

Вернув наш Яремко голіруч до села. І коли людям оповів про свою мандрівку і про свої пригоди, то всі пізнали, що не з Грицем справа. Всі його величали, прозивали «Головачем», бо пізнали, що він ополоник між ложками.

Тому то його настановили начальником славного-преславного містечка Безглуздова.

(Далі буде).

Цілий рік студент провчився майже без просвітки

Та й приїхав відпочити до батьків улітку.

Вклала мати сина спати з дальньої дороги.

– Що він тільки, – каже батько, – узува на ноги.

Обносився, обтріпався, посіклось на шкурки.

Колись отак узувались безпритульні вурки.

Взяв смолу він, дратву й шило ще й циганську голку, Довів якийсь черевик синові до толку.

Син уранці підхопився, скочив на підлогу.

Що за диво? Не налазить черевик на ногу.

Батько збоку утішає: – Не журися, хлопче.

Нога в тебе чималенька, за півдня розтопче. –

Син хитає головою: – Думали б хоч трішки.

Нащо було зашивати нові босоніжки?

ДЕРЖИСЬ, ГРИЦЮ

Колись, було, мати каже Маленькому Грицю:

– Загубишся на базарі.

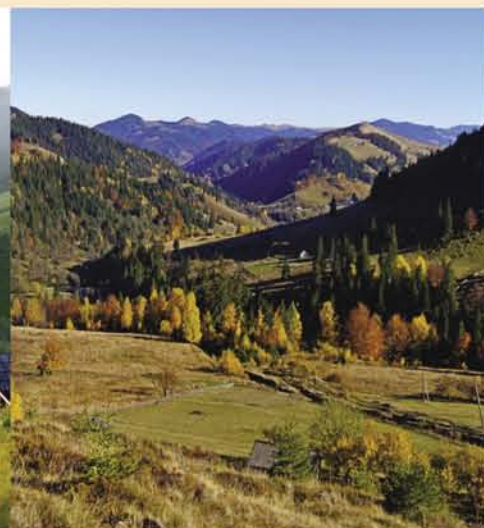
Держись за спідницю.

Не ті тепер пішли мами,

Не ті тепер Гриці.

Не так легко тепер дітям

Дістать до спідниці...

*Буває, часом спінну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, –
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе моє, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори...*

Ліна КОСТЕНКО

